Ο ΝΟΥΜΑΣ

ΕΦΗΜΕΡΙΔΑ
ΠΟΛΙΤΙΚΗ-ΚΟΙΝΩΝΙΚΗ-ΦΙΛΟΛΟΓΙΚΗ

ΔΙΕΥΘΥΝΤΗΣ
Δ. Π. ΤΑΓΚΟΠΟΥΛΟΣ

ΧΡΟΝΟΣ Ε' | ΑΘΗΝΑ, Κυριακὴ 21 τοῦ Ὀχτώβρη 1907 | ΓΡΑΦΕΙΑ: Δρόμος Ζήνωνα ἀριθ. 2 | ΑΡΙΘ. 266

Μὴ ζητᾶς στὰ λατινικὰ πῶς θὰ μιλήσεις καλὰ γερμανικά. Ρώτα τὴ μάννα στὸ σπίτι, τὰ παιδιὰ στοὺς δρόμους, τὸν ἁπλοϊκὸ ἄθρωπο στὸ παζάρι. Κοίταζέ τους στὸ στόμα πῶς μιλοῦν κ' ἔτσι γράφε.

ΑΟΥΘΗΡΟΣ

Ὁ καλὸς γραφιᾶς λέει καινούρια πράματα μὲ συνηθισμένες λέξες.

SCHOPENHAUER

ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΑ

ΨΥΧΑΡΗΣ. Ἡ Ἄρρωστη Δούλα (συνέχεια).
ΑΛΕΞ. ΠΑΛΛΗΣ. Ἡ Παλιὰ Ἀθήνα
Ε. CLÉMENT. Μιὰ κριτικὴ γιὰ τὴν «Ἀπολογία» τοῦ Ψυχάρη.
Μ. Σ. ΖΑΒΙΤΖΙΑΝΟΣ. Στοὺς ἀριστοκράτες.
Κ. ΜΙΧΑΗΛΙΔΗΣ. Θαμμένη ἀγάπη.
Λ. ΣΙΓΑΝΟΣ. Θέατρο καὶ Κριτική.
ΞΩΜΕΡΙΤΗΣ. Γωμιοὶ καὶ Βούργαροι.
ΠΟΙΗΜΑΤΑ. Ρήγας Γκόλφης, Βαρλέντης, Μ.
ΠΑΡΑΓΡΑΦΑΚΙΑ — Ο,ΤΙ ΘΕΛΕΤΕ — ΧΩΡΙΣ ΓΡΑΜΜΑΤΟΣΗΜΟ.

ΤΟ ΓΡΑΦΕΙΟ ΤΟΥ «ΝΟΥΜΑ» βρίσκεται τώρα στὴν ΟΔΟ ΖΗΝΩΝΑ ἀριθ. 2 στὸ μεγάλο σπίτι τοῦ κ. Α. Δελιγιάννη, πλάϊ στὸ τυπογραφεῖο ποὺ τυπώνεται τὸ φύλλο) καὶ εἶναι ἀνοιχτὸ ἀπὸ τὶς 9—12 τὸ πρωΐ κι ἀπὸ τὶς 3-5 τάπομεσήμερο.

Στὸ καινούριο τὸ γραφεῖο θὰ πουλιοῦνται κι ὅλα τὰ βιβλια ποῦναι γραμένα στὴ Δημοτική.

ΜΙΑ ΚΡΙΤΙΚΗ

ΓΙΑ ΤΗΝ „ΑΠΟΛΟΓΙΑ„ ΤΟΥ ΨΥΧΑΡΗ

Στὸ φυλλάδιο τῆς «Revue des Études Grecques» τοῦ Παρισιοῦ, ποὺ τελευταῖα μᾶς ἦρθε (Μήνας Αὔγουστος τοῦ 1907) ὁ καθηγητὴς κύριος Eugène Clément, ἄριστος γνώστης τῆς γλώσσης μας, ποὺ τὸν ξέρουν καὶ τοῦ «Νουμᾶ» οἱ ἀναγνῶστες, δημοσιεύει τὸ ἀκόλουθο ἄρθρο γιὰ τὴν «Ἀπολογία» τοῦ Ψυχάρη·

Ξέρουμε πόσο ξαναμμένος εἶναι στὴν Ἑλλάδα ὁ πόλεμος μεταξὺ καθαρευουσιάνων καὶ δημοτικιστῶν· οἱ πρῶτοι ἐπιμένουνε σὲ ὅσα καθιέρωσε ἡ λατρεία τῶν πολυδοξάστων περασμένων· οἱ δεύτεροι, ἀποφασιστικὰ γυρισμένοι στέκουν πρὸς τὰ τωρινὰ καὶ πρὸς τὰ μελλούμενα τῆς ἐθνικῆς γλώσσας. Μέσα στὴ φωτιὰ τὴν πολεμική, οἱ ὀπαδοὶ τῆς σκολαστικῆς παράδοσης παρασταίνουν τους δημοτικιστές, καὶ πιὸ πολὺ τὸν Ψυχάρη τὸν ἀρχηγό τους, ὡς ὑπερβολικοὺς, φανατικοὺς, ἀγράμματους καὶ καταντοῦν ἀκόμα καὶ νὰ τοὺς βρίζουν πουλημένους καὶ προδότες.

Γιὰ νὰ ξεπλυθῆ ἀπὸ τὶς κατηγορίες τοῦτες δημοσίεψε τάχα ὁ κ. Ψυχάρης τὴν *Ἀπολογία του*; Μιλάει καὶ γιὰ τοῦτο, βέβαια· γράφει μάλιστα ἀ. πάνου καὶ στὸ θέμα τοῦτο σελίδες γιομᾶτες ἔμπνευση καὶ εὐγλωττία. Μὰ δὲ φροντίζει καὶ πολὺ γιὰ τὴν ὑπεράσπιση τοῦ ἑαυτοῦ του, καὶ δὲν εἶναι αὐτὸ τὸ κύριο ἀντικείμενο τοῦ ἔργου του. Τὸ βιβλίο του ἔχει γενικότερη καὶ ὑψηλότερη σημασία, καὶ θὰ μποροῦσε κανεὶς ἀξιόλογα νὰ τὸ ξανατιτλοφορήση *ὑπεράσπιση, ὀργάνωση καὶ δοξολογία τῆς νέας Ἑλληνικῆς γλώσσας* (1).

Θὰ χρησίμευε τὸ ἔργο γιὰ πρόλογος τῆς δεύτερης ἔκδοσης τοῦ *Ταξιδιοῦ*· μὰ τόσο ἁπλώθηκε, ποὺ χρειάστηκε νὰ τυπωθῆ χωριστά. Τὸ ἀποτελοῦν ἐνιὰ κεφάλαια. Δίχως νὰ ἐπιχειρήσουμε τὴν ἀνάλυση καθενὸς ἀπὸ τὰ κεφάλαια τοῦτα ξεχωριστά, φτάνει νὰ ποῦμε πὼς τὸ ὅλο ἔργο κοιτάζει νὰ ποδείξη, καὶ τὸ κατορθώνει, μιὰ διπλὴ ἀλήθεια. Πρῶτα, τὸ ὅτι ἡ μὲ σοφίσματα κρατημένη γλώσσα τῶν καθαρευουσάνων εἶναι ἀνίκανη νὰ χρησιμέψη γιὰ κοινωνικὸ ὄργανο τοῦ λόγου, τῆς σκέψης, τῆς τέχνης. Δεύτερο. τὸ ὅτι ἡ δημοτικὴ γλώσσα κανονισμένη, ἑνοποιημένη, κωδικοποιημένη, πλουτισμένη, μόνη αὐτὴ μπορεῖ νὰ ἀνταποκριθῆ στὶς ἀνάγκες τοῦ ἔθνους.

Α.— Ἐδῶ κ' ἕνα αἰῶνα, ἡ γλώσσα ἡ λεγόμενη καθαρεύουσα, ἐγκαινιασμένη ἀπὸ τὸν Κοραῆ, καὶ χειροτερεμένη ἀπὸ κείνους ποὺ χωρὶς μέτρο ξακολουθήσαν τὸ κοραϊκὸ σύστημα, δὲν ἔδωκε κανένα ἀπὸ τοὺς καρποὺς ποὺ τῆς λογάριαζε ὁ ἱδρυτής της. Ὄχι μόνο δὲν καθάρισε τὴ δημοτικὴ γλώσσα, μὰ ἔσκαψε πιὸ βαθιὰ καὶ πλάτυνε πιὸ πολὺ τὸ αὐλάκι ποὺ χωρίζει στὴν Ἑλλάδα τὴ γλώσσα ποὺ γράφεται ἀπὸ τὴ γλώσσα ποὺ μιλιέται. Καὶ πρὸς τούτοις ἡ γλώσσ' αὐτὴ δὲ γέννησε ὡς τὴν ὥρα κανένα ἔργο μὲ κάποιαν ἀξία καθαρὰ καλλιτεχνικὴ καὶ φιλολογική. Δὲν εἶναι τοῦτο τρανὴ ἀπόδειξη τῆς ἀδυναμίας της; Ὁ λόγος τοῦ φαινόμενου τούτου ἀ πλούστατος, κανεὶς μήτε ποὺ γνωρίζει μήτε ποὺ μπορεῖ νὰ μάθη τὴν ἄμορφη τούτη καὶ τὴν ἀλλόκοτη γλώσσα. Οἱ νέοι Ἕλληνες, ἀφοῦ τὴ διδαχτοῦνε χρόνια ὁλόκληρα, βγαίνουν ἀπὸ τὸ σκολειὸ χωρὶς νὰ τὴ μαθουν, κ' εὐκολώτερ' ἀποχτᾶνε τὴ γνώση τῶν ξένων γλωσσῶν. Δὲν πρέπει νὰ ποροῦμε γιὰ τοῦτο. Ἡ γλώσσα ποὺ τοὺς παρουσιάζουν οἱ ἐπίσημοι σκολαστικοὶ γιὰ ἐθνική τους γλώσσα, εἶναι ὅλως διόλου ἀταίριαστη μὲ τὴ φωνολογία, μὲ τὸ τυπικό, μὲ τὸ συνταχτικό, μὲ τὸ λεξικὸ τῆς μητρικῆς τους γλώσσας. Καὶ ὄχι μόνο δὲν τὴ μαθαίνουν, μὰ μήτε ποὺ μποροῦν καὶ νὰ τὴν προφέρουν. Μερικοὶ κυριεύονται γιὰ δαύτη ἀπὸ ἕνα ψεύτικο καλοαναθρεμμένο τάχα ἐνθουσιασμό· οἱ πιὸ πολλοὶ ἀηδιάζουν καὶ παρατοῦν γιὰ πάντα τὸ διάβασμα καὶ τὰ καλά του Καὶ πῶς εἶναι δυνατὸ νὰ μὴ χάσουν τὰ νερά τους μέσα σ' αὐτὸ τὸ μακαρονικὸ καὶ τὸ ἀκάρφωτο σύστημα, τὸ χωρὶς ἑνότητα καὶ χωρὶς ὡρισμένο κανόνα, μέσα σ' αὐτὸ τὸ στανικὸ συμβιβασμὸ ἀρχαίας καὶ νέας γλώσσας, ποὺ δὲν εἶναι οὔτε ἡ μιὰ οὔτε ἡ ἄλλη; Γλώσσα χαμαιλεοντική, πρωτεϊκή, ἄπιαστη καὶ γλυστερή, ποὺ ἀλλάζει χρῶμα καὶ μορφή, κατὰ τὰ καπρίτσια ἐκείνου ποὺ τὴ μεταχειρίζεται.

Τέτοιο εἶναι τὸ σκολαστικὸ τοῦτο κατασκεύασμα, τὸ ἀνίκανο καὶ τὸ ἄγονο. Μὰ τὸ κακό του δὲν περιορίζεται μόνο στὴ χρεωκοπία του. Ἡ διγλωσσία εἶναι κάτι τι βλαβερώτατο γιὰ τὴν ἐθνικὴ ζωὴ στὴν Ἑλλάδα. Κρατεῖ τὸ λαὸ στὴν ἀμάθεια καὶ στὴ διανοητικὴ ἀδιαφορία. Εἶναι ἕνα συγκρατητὸ ἐμπόδιο στὸ ξετύλισμα τῆς κοινωνικῆς ζωῆς. Πολιτική, ἐμπόριο, ναυτικό, στρατό, παιδεία, ἐπιστήμη, πρόοδο, ὅλα τὰ ζωντανὰ ἔργα τοῦ ἔθνους τὰ παραλύει, τὰ ξενευριάζει ὅλα, σκορπάει μιὰ ἀρρώστια καταπονητικὴ καὶ σκεδὸν θανάσιμη. Ποῦ θὰ βρεθῆ τὸ φάρμακο;

Β.— Τὸ φάρμακο πρέπει νὰ τὸ ζητήσουμε μονάχα στὸ ἐπίσημο θρόνιασμα τῆς ἀληθινῆς ἐθνικῆς νέας γλώσσας· ὅ,τι καὶ ἂν λένε ὅσοι τὴν πολεμᾶν, ἡ κοινὴ τούτη γλῶσσα ὑπάρχει, παράπλευρα στὶς ντοπιολαλιές. Δὲν τῆς χρειάζεται παρὰ νὰ βαλθῆ σὲ πειθαρχία, παρὰ νὰ κανονιστῆ γραμματικά, γιὰ νὰ γίνη τέλειο ὄργανο τῆς κοινωνικῆς, ἐπιστημονικῆς καὶ καλλιτεχνικῆς ζωῆς.

Ἡ γλώσσα τούτη, ποὺ οἱ καθαρευουσάνοι κάνουν πὼς τὴν καταφρονοῦν, ἔχει τάρχοντικά της περγαμηνά. Εἶναι ἡ ἀληθινὴ καὶ ἡ νόμιμη θυγατέρα τῆς δοξασμένης γλώσσας τοῦ Σοφοκλῆ καὶ τοῦ Πλάτωνα. Εἶναι ἡ γλώσσα τούτη ἡ ἀδιάκοπη συνέχεια τῆς πρώτης· μέσα σὲ τούτη βεβαιώνεται ἡ σταθερὴ ἀνάπτυξη τῆς ἑλληνικῆς γλώσσας, καὶ ὁ δρόμος ποὺ τραβᾶ ἀπὸ μιᾶς ἀρχῆς τὸ ἰδίωμα, ἀπὸ τοὺς πιὸ παλιοὺς καιροὺς ἴσα μὲ σήμερα. Ὁ κ. Ψυχάρης μᾶς τὸ ἀποδείχνει ὁλοφάνερα. Μᾶς δείχνει, λόγου χάρη, πῶς ἁπλοποιηθῆκαν καὶ πῶς λιγοστέψαν, ἀνάμεσα στοὺς αἰῶνες, οἱ *πτῶσες*, ἀπ' αὐτὰ τὰ προομηρικὰ χρόνια. Ἡ μιὰ ὕστερ' ἀπὸ τὴν ἄλλη, λείψανε, μαζὶ μὲ ἄλλες πανάρχαιες πτῶσες, ἡ ἀφαιρετική, ἡ δοτική, ἡ γενικὴ λίγο λίγο δίνει τὸν τόπο της στὴν αἰτιατικὴ καὶ στὴν ὀνομαστική (ἕνα ποτήρι νερό.)

Τὶς πιὸ πολλὲς ἀπὸ τὶς γνῶμες αὐτὲς ὁ κ. Ψυχάρης τὶς ἀράδιασε σκορπιστὰ σὲ προηγούμενα ἔργα του· μὰ πουθενὰ ἀλλοῦ δὲν τὶς ἔχει συμπλέξει τόσο δυνατὰ καθὼς ἐδῶ. Κι ἂν περνοῦσε κανενὸς ἀπὸ τὸ νοῦ νὰ τὸν ἐπικρίνη πὼς ξαναλέει πράματα εἰπωμένα, θὰ μποροῦσε νὰ τοῦ ἀποκριθῆ πὼς τὰ γράφει γιὰ τὰς ἀδιάφορους ἢ γιὰ τοὺς πολέμιους καὶ πὼς ἡ ἀλήθεια πρέπει ἀκατάπαυτα νὰ κηρύχνεται.

Τὸ πιὸ καινούριο καὶ τὸ πιὸ πρωτότυπο μέρος

(1) «Défense et illustration de la langne francaise.» ὁ τίτλος τοῦ γνωστοῦ περίφημου φιλολογικοῦ μανιφέστου ποὺ τίναξε στὰ 1549 ὁ συναγωνιστὴς τοῦ Ronsard, ὁ ποιητὴς de Bellay.

τοῦ βιβλίου εἶν' ἐκεῖνο ποὺ μιλεῖ ὁ συγγραφέας γιὰ τὸν κανονισμὸ καὶ γιὰ τὴν ἑνοποίηση τῆς ἐθνικῆς γλώσσας. Ἐπιμένει στὴν ἀνάγκη μιᾶς ἁπλῆς καὶ εὔκολης γραμματικῆς γιὰ τὰ σκολειά. Μιὰ τέτοια γραμματικὴ πρέπει νὰ γραφτῇ σύμφωνα πάντα μὲ μιὰ ἀρχή. Χρειάζεται νὰ λείψουν οἱ πολλαπλοὶ τύποι καὶ νἀπλοποιηθοῦνε κάτου ἀπὸ ἕνα γενικὸ κανόνα ποὺ νὰ περιλαβαίνῃ ὁλόκληρη σειρὰ ἀπὸ λέξες· κυρίως γιὰ τὶς ρηματικὲς κατάληξες. Δηλαδή, τυχαίνει μιὰ λέξη νὰ παρουσιάζεται μὲ πολλοὺς τύπους ὅμοια καθιερωμένους ἀπὸ τὴν κοινὴ χρήση: *βαριοῦμαι καὶ βαριέμαι, κλαίω καὶ κλαίγω* κτλ.

Συμφέρει στὴ διδασκαλία νὰ ὑποταχτοῦν οἱ λέξες τοῦτες σ' ἕνα τύπο. Μὰ πῶς μποροῦμε νὰ διαλέξουμε; Θὰ διαλέξουμε κεῖνο τὸν τύπο ποὺ παρουσιάζει τὶς πιὸ μεγάλες πιθανότητες πὼς θὰ ἐπικρατήσῃ. Καὶ οἱ πιθανότητες αὐτὲς θὰ εἶναι τόσο πιὸ πολλές, ὅσο θὰ ταιριάζῃ ὁ προτιμημένος ὁ τύπος μὲ πλουσιώτερη σειρὰ ἀνάλογων ὅρων. Ἔτσι, θἀφήσουμε τὸ *κλαίγω* καὶ θὰ πάρουμε τὸ *κλαίω*· γιατὶ τὸ *κλαίω* μπαίνει στὴν ἀράδα μὲ τὸ *λέω, καίω, ἀκούω, φάω, πάω*, ὅπου τὸ γ δὲν μπορεῖ νὰ μένῃ στοὺς τύπους τοῦ ἐνεστῶτα. Ἀντίθετα, τὸ γ πρέπει νὰ μένῃ στὸν παρατατικό· γιατὶ ἂν μποροῦμε νὰ τὸ βγάλουμε στὴν κοινὴ χρήση, καὶ λέμε *ἄκουα, ἄκουες* κτλ. ἡ κοινὴ χρήση ἀπαγορεύει τὸ βγάλσιμο στὸ *ἔλεα, ἔλεες* κτλ. Κ' ἔτσι ἡ σειρὰ θὰ βρισκόταν ἐμποδισμένη, καὶ ὁ νόμος θὰ κομματιάζοταν καὶ θὰ χάνοταν μέσα στὰ μπερδέματα τῆς ἐξαίρεσης. Ὅταν κανεὶς παίρνῃ γιὰ ὁδηγό, ἀπὸ τὴ μιὰ μεριά, τὴν ἱστορία τῆς γλώσσας, κι ἀπὸ τὴν ἄλλη τὴ μεριὰ τὴ ζωντανὴ φωνολογία, παύει ἀπὸ τὸ νὰ βλέπῃ χωρισμένα τοὺς τύπους καὶ τὶς λέξεις· τὰ βλέπει συμπλεμένα καὶ συγκολλημένα σὲ ἁρμονικιὰ οἰκοδομὴ ποὺ ὅλα της τα μέρη ταιριάζουνε τόνα μὲ τἄλλο.

Πόσο ἀληθινὴ καὶ πόσο γόνιμη εἶναι ἡ ἀρχὴ τούτη, φαίνεται ἐκεῖ ποὺ ὁ συγγραφέας μιλεῖ γιὰ τὴν ἐφαρμογὴ τῆς ἀρχῆς τούτης, ξετυλίγοντάς την· ἐκεῖ δείχνουνται τὰ χαραχτηριστικὰ γνωρίσματα τοῦ Ψυχάρη, ἡ καθαρή του ματιά, ἡ ἀλάθευτη κρίση του, τὰ ἄσφαλτα συμπεράσματά του. Ὑστερ' ἀπὸ τὴ συμπυκνωμένη περισσολογία τοῦ Ronsard, τὸ πειθαρχικὸ συγύρισμα τοῦ Malherbe, ποὺ κόβει, γιὰ νὰ δώσῃ φῶς καὶ ἀέρα. Ἡ γλώσσα κλαδεμένη ἀπὸ δῶ, θὰ πλουτιστῇ ἀπὸ κεῖ μὲ δανείσματα κι ἀπὸ τὴν ἀρχαία κι ἀπὸ τὶς ξένες γλῶσσες, ἀναγκαῖα γιὰ νὰ εἰπωθοῦν οἱ νέες ἰδέες· μὰ δανείσματα αὐστηρὰ ὑποταγμένα στὴ ζωντανὴ φωνολογία, στὸ ζωντανὸ τυπικό.

Κι ἀφοῦ δείξαμε τὴν ἐπιστημονικὴ ἀξία τῆς *Ἀπολογίας*, θὰ εἴτανε ἄδικο νὰ μὴν ποῦμε δυὸ λόγια καὶ γιὰ τὴν ἀξιοσημείωτη φιλολογική της ἀξία. Τὸ ὕφος τοῦ βιβλίου εἶναι τὸ πιὸ καταπειστικὸ ἐπιχείρημα γιὰ τὸ θέμα ποὺ ὑποστηρίζει. Δείχνει μὲ τὸ παράδειγμα πὼς ἡ δημοτικιὰ γλώσσα, τεχνικὰ μεταχειρισμένη, ἔχει ἀπὸ τώρα ἀρκετὸ πλοῦτος, δύναμη κ' εὐλυγισιὰ γιὰ νὰ ἐκφράσῃ καὶ τὰ λεπτότατα τοῦ νοῦ καὶ τῆς καρδιᾶς. Καὶ καταλαβαίνει κανεὶς πὼς ὁ ἀρχηγός, κάνοντας λόγο στὸ τελευταῖο κεφάλαιο τοῦ βιβλίου του γιὰ τοὺς ἄξιους πεζογράφους καὶ ποιητὲς ποὺ ἀραδιαστήκανε γύρω του, περηφανεύεται γιὰ ὅ,τι κατόρθωσε. καὶ μὲ πεποίθηση στὸ ἔργο ἀγναντεύει τὰ αὐριανά..

E. CLÉMENT

ΝΙΑΤΑ

Ἡ ζήση μου ξεκίνησε νὰ πάῃ νὰ βρῇ τὰ νιάτα...
Τοῦ κάκου ἀργοπλανέθηκε στῆς ἄψας τὴ χλιμάρα,
τοῦ κάκου χῶρες διάβηκε καὶ πολιτεῖες καὶ κάμπους,
τοῦ κάκου τ' ἀποζήτησε σ' ὅλα τὰ μονοπάτια.
Μὰ ἕνα στενὸ κι ἀπόμερο καὶ κρύφιο μονοπάτι
τῆς λέει: «Γιὰ πάτα με κυρά, κι ἀκλούθα με καὶ μένα».
Τὸ πάτησε, τ' ἀκλούθησε κι ἀπόκοντα τὸ πῆρε.
Τὸν κάμπο ἀφίνει πίσωθε καὶ τὰ βουνὰ σιμώνει.
Στὰ πλάγια καὶ στὰ διάσελα γλιστράει τὸ μονοπάτι,
στὰ φουντωμένα γκρέμπανα καὶ στὶς στενὲς κλεισοῦρες.
Στρατὶ τὸ κοντανάσασμα τὸ ἀφάνισμα τοῦ κόπου
στρατὶ στρατὶ τὸ γήτεμα κ' ἡ μυστικὴ ἡ ἐλπίδα.
Ξέσπαγε ἐδῶ τὸ ρώτημα κι ἀντιβογγοῦσε ἐκεῖθε.
—Τὰ νιάτα ποῦ φυτρώνουνε καὶ ποῦ δροσολογιοῦνται,
στὸν ἥσκιο τους νὰ κοιμηθῶ κι ἀπ' τἄνθια τους νὰ κόψω,
νὰ στολιστῶ νὰ μυρωθῶ καὶ νὰ καλοκαρδίσω ;...
Κ' ἐντὸς ἀγρόικας μύνημα κ' εἴταν φωνὴ σὰν ξένη.
—Αὐτοῦ ποὺ πᾶς ἀφέντρα μου, στὸ δρόμο σου θὰν τἄβρῃς ..
Τηράει ζερβά, τηράει δεξά, τηράει καταμπροστά της
βλισίδι εἴταν ἡ συντροφιὰ ποὺ ἔσωνε ἀχνὴ τὴ στράτα.
Στέρφες ψυχὲς ποὺ γύρευαν τὸ μαγικὸ τὸ σπόρο,
ἀγνὲς ζωὲς ποὺ ἀκλούθαγαν τὸ μυστικὸ μαγνήτη,
καὶ σκέψες ποὺ πελάγωσαν σκυμένες στὰ κετάπια.
Ἔφτανε ἀπόπερα ἡ δροσιά, καὶ φτέρωνε ὁ ἀγέρας
σὰν παραδείσιο μπάλσαμο ποὺ σφίγγει τοὺς ἁρμούς σου.
Κάτι καινούριο, ἀνείπωτο, ξάνοιγε εὐτὺς τὸ βλέμμα,
καὶ λόγιαζες πὼς ἔβλεπες πρώτη βολὰ τὸν ἥλιο . . .
Κοντοζυγώνει ἡ ζήση μου καὶ μπαίνει μέσ' τὸ δάσο
ποὺ στέκει σὰ λεβεντονιὸς κατάκορφα, καὶ πάντα
καὶ σὰ γανιάζει ἡ ἀνεμικὴ καὶ σὰν κεντρώνει ὁ γήλιος
γιὰ τὸν καλοδεχούμενο ξαπλώνει τὰ κλαριά του.
Πρὶ νὰ σταθῇ, ν' ἀναπαυτῇ, νὰ πάρῃ λίγη ἀνάσα
τὸ λόγο της, χαιρέτισμα, στέλνει πολύβοο γύρα.

—Γλυκόνειρος καὶ μυστικὸς κόσμος τ' ἀνάδωμά σας.
Ἡ παρθενιά σας λούλουδο κ' ἡ λυγεριά σας πόθος,
τὸ ψῆλος σας ὡσὰν καημός, πόνος ἡ προσευκή σας
Ἀχ ! τὰ μικράτα μου εἴτανε δειλὰ κι ἀρρωστημένα
μὲ σκέψη ἀργοπερπάτητη, κ' εἴτανε τὸ κορμί μου
τόπος ποὺ λαχταράει κλαρὶ καὶ νείρεται νεράκι.
Μὲ τριγυρίζετε ἀπαλὴ καὶ μέσ' τὴν ἀγκαλιά σας
νοιώθω πρωτόφαντην ὁρμὴ γιὰ τὸν τρανό μου δρόμο.
Πάνου μου γλυκοσπέρνετε τὸ χάδι τῆς ἀγάπης
καὶ τὴν πνοὴ τῆς ὀμορφιᾶς. . . Γνώρισα τώρα ἐντός μου
ἀμέτρητα ἀναβρύσματα, κ' ἡ ὕπαρξή μου ἁπλώθη,
γιὰ νὰ μαντέψῃ τ' ἄγνωρα . . . Τ' ἄψυχα κ' ἔρμα γύρα
μοῦ κουβεντιάσαν, κ' ἔγυρα ν' ἀγγίξω τὴν ψυχή τους. . .
Σεμνὸ ἂς σταθῇ τὸ διάβα μου ἀνάμεσό σας, κι ἄξιο.
Καὶ κάτου ἀπὸ τὸν ἥσκιο σας καὶ μέσ' τὴ χλωρασιά σας
ἂς εἶν' ἡ ἀγκάλη μου ἀνοιχτὴ γιὰ τὰ καινούρια, ἂς εἶναι
πάντα μου ὁ ξύπνος ὄνειρο, πάντα τραγοῦδι ὁ ὕπνος. . .
Δὲν εἶναι ἡ γίς μου ἀνήμπορη καὶ στέρφο μου τὸ χῶμα,
μὰ πλάϊ σας ἐφαντάστηκα φτερὰ στὸ λογισμό μου,
κ' ἔπλασα τὸ τραγοῦδι μου γοργὸ ὡς τὸ πέρασμά σας,
κ' εἶπα νὰ μπάσω μέσα μου τὴν αὔρα τὴ δική σας,
κ' ἔταξα τάμα τῆς ψυχῆς, τὶς χάρες σας στεφάνι...
Μὰ μιά μου ἡ μεγαλύτερη κι ἀπόβαθη λαχτάρα.
Τὸ σπόρο σας, τὸ σπόρο σας πάνου μου νὰ σκορπίσω,
κι ἂ νὰ φυτρώσῃ μέλλεται καὶ νὰ ριζώσῃ κάπου,
παρὰ στὸν κῆπο τοῦ κορμιοῦ, κάλλιο μέσα στὸ νοῦ μου.

ΡΗΓΑΣ ΓΚΟΛΦΗΣ

Η ΠΑΛΙΑ ΑΘΗΝΑ

(Δημοσιεύτηκε στὴν «Ἀκρόπολη», 13 τοῦ Ὀχτώβρη, σελ. 1, στηλ. 6).

Ὁ συγγραφεὺς τῶν «Ἀθηναίων Δημάρχων» κ. Γ. Παρασκευόπουλος ἀπέστειλε τὸ βιβλίον του εἰς τὸν γνωστὸν μεταφραστὴν εἰς τὴν δημώδη τῆς Ἰλιάδος καὶ τοῦ Εὐαγγελίου κ. Α. Πάλλην, καὶ ὁ κ. Α. Πάλλης τοῦ ἔστειλε τὴν ἑπομένην ἐπιστολήν, ἥτις εἶνε ὑπὸ πολλὰς ἐπόψεις ἐνδιαφέρουσα:

Ὄχι μόνον διὰ τὰς ὡραίας πράγματι περὶ τῶν πρὸ πεντήκοντα ἐτῶν Ἀθηνῶν ἀναμνήσεις της, ἀλλὰ καὶ διὰ τὴν μεγάλην πρὸς τὸν Δήμαρχόν μας καὶ τὰ ἔργα του ἐκτίμησιν τοῦ κ. Α. Πάλλη, ὅστις ζῶν εἰς Ἀγγλικὰς μεγαλοπόλεις καὶ μὲ τὴν ἀνάπτυξιν ποῦ ἔχει εἶνε εἰς θέσιν νὰ ἐκτιμήσῃ τοὺς ἀγῶνας τοῦ Δημάρχου μας, ὅστις παρελθὸν χάος ζητᾷ νὰ τὸ διακοσμήσῃ πολεμούμενος ἀπὸ Κυβερνήσεις

ΨΥΧΑΡΗΣ

Η ΑΡΡΩΣΤΗ ΔΟΥΛΑ

Ὁ Ἀντρέας ὅμως γύρεβε καὶ καλὰ νὰ πείσῃ τὸ ῥαδιογράφο· γύρεβε ὁ ἀνέλπιδος μιὰ ἐλπίδα νἀρπάξῃ ἀπὸ τὸ στόμα τῆς ἐπιστήμης, ὅπως ὁ ναβαγημένος ἀπὸ τὴ θάλασσα κάπου προσμένει τὸ γλυτωμό. Μὰ ἡ θάλασσα ἔρημη κ' ἡ ἐπιστήμη στὰ λόγια του βουβή. Ὁ κ. Μπλέκος ἔλεγε καὶ ξανάλεγε, γλυκὰ γλυκά, πὼς τὰ ῥάδια μήτε θέρμη προξενοῦνε μήτε καμιὰ ταραχή. Ὁ Ἀντρέας κοίταξε ἄξαφνα τὰ χέρια τοῦ ῥαδιογράφου, τὰ δάχτυλά του τὰ καμένα, τὰ ξεφλουδιασμένα, τἀραχνιασμένα στὴν ἄκρη τους. Καὶ τοῦ κάνει·

— «Νά ὡς τόσο ποὺ κάπως ἐνεργοῦνε τὰ ῥάδια, νὰ ποὺ ὄξω ἀπὸ τὴ θεραπεφτική τους τὴ δύναμη, θἄχουνε καὶ καταστρεφτική, ἀφοῦ σοῦ κάψανε καὶ σένα τοῦ ἴδιου τὰ δάχτυλά σου.»

Χαμογέλασε ὁ Μπλέκος. Ἥμερα τοῦ ἀποκρίθηκε μὲ τὸ ὕφος ἑνὸς σοφοῦ ποὺ ξέρει τὴ δουλειά του, πὼς τὸ δαχτυλοκάψιμο στοὺς ῥαδιογράφους δὲ σημαίνει, καὶ πὼς ἄλλο ἡ ἀῤῥώστια τῆς φυματιασμένης. Τὸν ἀποχαιρέτησε ὁ Ἀντρέας. Κομμένη τώρα ἡ στερνή του ἐλπίδα, γκρεμισμένη. Γκρεμίστηκε ἀπὸ τὶς σκάλες κι ἀφτός, περισσότερο παρὰ ποὺ τὶς κατέβηκε. Γύρισε σπίτι πεζός. Τρία τέταρτα τῆς ὥρας δρόμο. Ἀφανισμένος. Νύχτα κι ἀναμμένα τὰ γκάζια παντοῦ. Κατρακυλούσανε ἀπὸ τὰ μάτια του τὰ δάκρια, χοντρὰ χοντρά. Ἔκλαψε ὥςπου νὰ προφτάσῃ στὸ ἐργαστήρι του, νὰ σωροβολιαστῇ στὸν καναπέ, κι ἀφοῦ ἔπεσε σὰ χτυπημένος, ἀκόμη κι ἀκόμη ἔκλαιγε.

Ὁ Ἀντρέας πίστεβε τότες στὰ λόγια τοῦ φίλου του καὶ τὸ εἶχε γιὰ βέβαιο πὼς δὲν μποροῦσε τέτοιος ἄθρωπος νὰ γελαστῇ. Ἔμελλε γλήγορα νὰ καταλάβῃ πὼς τὰ ῥάδια δὲν εἴχανε πάψει τὸ σκοτωμό τους. Μὲ τὸ Φλεβάρη ξέσπασε τὸ κακό. Ἔρχεται σὲ κάθε ἀῤῥώστια μιὰ στιγμὴ ὅπου, καθὼς τὸ δίδασκε ὁ Ἱπποκράτης, τὸ *πάθος κρίνεται*. Καὶ τόντις γίνεται *κρίση*. Δικάζεται ἡ ἀῤῥώστια καὶ εἴτε θὰ καταδικαστῇ ὁ ἄῤῥωστος εἴτε θὰ λευτερωθῇ. Πιάστηκε ἡ κακὴ ὥρα γιὰ τὴν Κατινούλα. Πρήστηκε ξανά, πρήστηκε ἡ φούσκα. Πρήστηκε πολὺ περισσότερο ἀπὸ τὴν πρώτη φορά, τοῦ Χριστοῦ, μὲ τὰ πρῶτα ῥαδιογραφήματα. Κι ἀρχίσανε συνάμα κάτι πόνοι ἄγνωστοι ὡς τὸ Φλεβάρη, τρομαχτικοί, παντοτινοί, ἀπαίσιοι. Μήτε τὰ πισώθετα μὲ τὴ μορφίνα δὲ ῥελούσανε πια. Κ' εἴτανε πάντα νὰ θαμασῃς γιὰ τὸ κουράγιο τοῦ κοριτσιοῦ, τὴν πιμονὴ καὶ τὴν πομονή της, τὴ θέλησή της νὰ τὴ γιατρεύουνε οἱ γιατροί, τὰ λόγια ποὺ ἀναγκαζότανε νὰ τοὺς λέῃ, συχνὰ καὶ νὰ τοὺς τὰ φωνάζῃ, γιὰ νὰ νοιώσουνε τί ἔχει, νὰ τῆς διορίσουνε τὸ γιατρικό. Εἴτανε νὰ σαστίσῃς καὶ νὰ φρίξῃς μὲ τὰ χίλια ντέρτια ποὺ τὴν παραδέρνανε τὴν καημένη τὴν Κατινούλα.

Τὸ ἔμπυο πάντα ἔῤῥεγε ἀπὸ τὴ φούσκα, μὰ τὸ καλὸ καταντοῦσε τώρα κακό, ἐπειδὴ τὴ νύχτα, μὲ τὸν τρόπο τὸν καινούριο ποὺ ἄξαφνα στοχαστήκανε νὰ τὴν πλαγιάσουνε στὴν Κλινική, γιὰ νὰ κοίτεται ἴσια, τύχαινε νὰ περεχυθῇ τὸ μολεμένο τὸ νερό, νἀνεβῇ ὡς τὴ ῥάχη κ' ἡ ῥάχη νὰ βγάλῃ σπυριά· τὸ λιγνεμένο της τὸ πετσὶ κολνοῦσε στὸ σακκί της τὸ καουτσουκένιο ποὺ φοροῦσε στὴ μέση. Ἀναγκάστηκε

*) Ἡ ἀρχή του στὸ 228 φύλλο.

Βουλὰς, ἀστυνομίας, ἀρχὰς καὶ δέκα συμβούλους. Ἡ ἐπιστολὴ εἶνε αὐτή·

Ἀξιότιμε κ. Παρασκευόπουλε,

ΛΙΒΕΡΠΟΥΛ, 1 Ἀηδημήτρη. —Δὲν ἔχω λόγους νὰ σ' εὐχαριστήσω ποὺ μὲ τόση καλωσύνη μοῦ ἔστειλες τὸ βιβλίο σου. Εἶναι πιθανὸ πῶς, ἀγνοῶντας τὴν ἀξία του, δίχως τὴν καλωσύνη σου, δὲ θὰν τὸ διάβαζα.

Τὸ μέρος τοῦ Μερκούρη τὸ ἔχεις γράψει μὲ ἀληθινὴ ἀγάπη καὶ ἐνθουσιασμό, ποὺ δὲν τόνε βλέπει κανεὶς ἀπὸ παχιὰ καὶ λυρικὰ ἐπίθετα, παρὰ τὸν αἰστάνεται καὶ τόνε μαντεύει ἀπὸ τὴν ἐπιμέλεια καὶ προσοχὴ ποὺ καταστρώνεις τὰ ἔργα καὶ ποὺ περιγράφεις τὸν ἀκούραστο καὶ μὲ νοῦ τρόπο τῆς δουλιᾶς τοῦ μεγάλου σας δημάρχου. Τὸν ἐνθουσιασμό σου μοῦ τόνε μετάδωκες κι' ἐμένα, καὶ θὰν τόνε μεταδώσεις σ' ὅπιον ἀληθινὰ ἀγαπᾷ τὸν τόπο του.

Τί πρέπει νὰ εἶναι στὴν Ἑλλάδα ἡ πολιτικὴ— πόσο καταχτόνιο τὸ βάθος της ὅτα ζήτησε νὰ ξεκάνει καὶ νὰ πικράνει τέτιον ἄντρα!

Εἶδα μὲ πολλὴ μου χαρὰ πῶς ἀναγνωρίστηκε τέλος ὁ φράχτης ὡς τὸ μόνο μέσο τελειωτικὸ νερικοῦ πλούτου. Τὸ σύστημα τὸ εἶδα στὴν Ἴντια, καὶ συχνὰ γυρίζοντας στὴν Ἀθήνα τὸ ἔλεγα. Νά ποὺ νίκησε ἡ λογική. Εἶναι κρῖμας ὅμως ποὺ οἱ Ἀθηναῖοι δὲν παραδέχτηκαν ὡς βοηθητικὸ καὶ τὸ σύστημα τῶν σπιτικῶν στερνῶν, ὅπως νομίζω ὑπάρχει στὴν Ὕδρα, στὴ Βενετιὰ καὶ ἀλλοῦ.

Στὸ κοντύλι τῶν φιλολογικῶν ἀγαθοεργιῶν βλέπω πῶς δὲν κατεχώρισες καὶ τὶς 200 δρ. πρὸς τὸν καθηγητὴ Χατζιδάκη.

Τὸ ἱστορικό σου μέρος—δηλ. τὰ τῆς δημογεροντίας καὶ πρὶν – εἶναι λιγώτερο πετυχημένο. Ἔπρεπε ἡ ἱστορία ν' ἀρχίσῃ μ' ἕνα χάρτη καὶ μιὰ περιγραφὴ τῆς ἐποχῆς ἐκείνης. Ποῦ κατοικοῦσαν οἱ Τοῦρκοι; ποῦ εἶταν τὸ κέντρο; ποῦ κατοικοῦσαν οἱ δικοί μας; ποῦ ἡ ἀρχοντολογιά μας; κ.τ.λ.; Ὅλα ἀφτὰ ἔπρεπε νὰ φανοῦν καθαρά.

Ὅσο μπορῶ νὰ κρίνω ἀπ' ὅ,τι θυμοῦμαι τῆς Ἀθήνας κατὰ τὴν ἐποχὴ τοῦ 1857—1862 (λέω τὸ 1857, γιατὶ τὸ πρῶτο πρᾶμα ποὺ θυμοῦμαι εἶναι γράμματα σὲ τοίχους μὲ τὰ λόγια «νέον ἔτος 1857»), τῶν Τούρκων ὁ Μαχαλᾶς, ἄρχιζε ἀπὸ τὸ μεγάλο Μοναστῆρι καὶ πάγαινε ὡς στὸ κάστρο μὲ ὅρια ἀριστερὰ τὸ πρῶτο Δημοτ. Σκολιὸ (ὁδὸς Ἀδριανοῦ) καὶ δεξιὰ τὰ Γύφτικα. Δεξιὰ τοῦ Τούρκικου μαχαλὰ εἶταν οἱ Γύφτοι καὶ τὰ Χάνια. Ἀριστερὰ τοῦ Θησείου πρέπει νὰ βρίσκονταν μικρὸς χριστιανικὸς μαχαλᾶς, ἴσως βιομήχανος δηλ. παπουτσῆδες, μαραγκοὶ κ.τ.λ. Οἱ Ἀρβανῖτες φυσικὰ εἶχαν τὴν Πλάκα, μὰ ὅλο ἐκεῖνο τὸ μέρος ὅπου εἶταν τοῦ Φίνλαιϋ καὶ τοῦ Σοῦβεκ τὰ σπίτια, πρέπει νὰ εἶταν ὁλότελα ἄδιο ἢ καλλιεργημένο.

Ἀντίκρυ στὸ Μοναστηράκι εἶταν τὸ κέντρο — τὸ δικαστήριο, ὁ Ἰχασνές, οἱ προξένοι. Πίσω ἀπὸ τὴν Ἅγια Εἰρήνη ὡς τοῦ Ψυρῆ, εἶταν ἡ μεσιανή μας τάξη κι' ἡ φτωχολογιά μας ἡ ἀγροτική. Ἡ ἀρχοντολογιά μας εἶχε τὰ σπίτια της — σκόρπια καὶ σ' ἀρκετὸ διάστημα τὸ ἕνα ἀπὸ τὸ ἄλλο—ὁλόγυρα στὴν τώρα Μητρόπολη. Ἐκεῖ κατοικοῦσε ὁ Γιάννης Πάλλης (ὄχι συγγενής μου), οἱ Σκουζέδες, οἱ Μπενιζέλοι, οἱ Βλάχοι, ὁ Καλλιφουρνᾶς, ὁ Χαλκοκοντύλης, ὁ Μερτροὺδ κ. τ. λ. Ὡραῖο θὰ εἶταν ἂν εἴχες δώσει μιὰ περιγραφὴ τοῦ τύπου τῶν σπιτιῶν τους. Εἶχαν περιβολάκια καὶ μεγάλες μάντρες, ἡ ὀξώπορτα μεγάλη κι' ὁ τοῖχος ἀπάνου στὸ δρόμο. Στὸ καθαφτὸ σπίτι ἔμπαινες ἀπὸ μέσα. Μιὰ κληματαριὰ πάντα μπροστὰ στὴν πόρτα του. Ἕνα πατητῆρι στὸ ἰσόγειο κι' ἕνα χαγιάτι στὸ ἀνώγειο. Οἱ κάμαρες μεγάλες μὲ μιντέρια γύρω καὶ κονοστάσια. Μερικὰ καριοφύλλια στὸν τοῖχο. Μέσα στὴ μάντρα μερικὰ γαϊδουράκια πάνω, καὶ σ' ἕνα τους ὁ νοικοκύρης—ὁ Πάλλης, ὁ Μπενιζέλος κτλ.— καθισμένος διπλανὰ (μὲ καλάθι σταφύλια ἢ κληματόβεργες ἀπὸ τὸ ἄλλο μέρος) γύριζε βράδυ σπίτι του ἀπὸ τ' ἀμπέλι. Θὰ εἶταν ὡραία καὶ περιεργότατη μιὰ τέτια περιγραφή. Τί κρῖμας ποὺ διάβηκε ἡ ὡραία ἐκείνη εἰκόνα καὶ ποὺ καταδιάβηκε ὁλότελα ὁ ἀρχαῖος ρυθμὸς τῶν ἀρχοντόσπιτων! Ἂν καμιὰ μέρα κάνεις αὐτὴ τὴν περιγραφή, μὴν ξεχάσεις μὲ ἕνα λόγο καὶ τὶς νοικοκυροποῦλες. Ἡ περιγραφή σου τοῦ ὑπόνομου τῆς ὁδὸς Σταδίου μοῦ ξαναθύμισε τὰ παλιά, γιατὶ ἐκεῖ μέσα ἔπαιζα ἐγὼ μ' ἄλλους συντρόφους Μισοὶ μπαίναμε ἀπὸ τὴ μιὰ ἄκρη καὶ μισοὶ ἀπὸ τὴν ἄλλη, κι' ὅποιοι τὸ κάνουνε γληγορώτερα.

Δὲ βλέπω νὰ ἀνφέρνεις πότε καταστρώθηκε ἡ πλατεία τοῦ Ὀλ. Δία. Πρέπει νὰ εἶτανε στὰ 1860 ἢ 1861. Θυμοῦμαι σὰν καὶ τώρα τοὺς δουλεφτάδες ὅταν ἔσκαβαν, μὲ τὶς πλακιώτικές τους φορεσιές.

Μιὰ λέξη ἔπρεπε νὰ εἴχες πεῖ γιὰ τὰ Σκολιὰ τοῦ Χίλλ. Κίγκ, καὶ τῶν Καλογραιῶν.

Τὰ Μερκουρικὰ Δημ. Συμβούλια μὲ λίγες γραμμὲς τὰ περίγραψες ζωηρὰ καὶ σωστά. Τὰ παλιὰ ὅμως δὲν εἶναι καθόλου περιγραμμένα, ἐξὸν λίγο τὸ πρῶτο συμβούλιο τοῦ Σκούφου Ἔπρεπε νὰ εἶχε γίνει ἡ ζουγραφιά τους μὲ τοὺς καβγάδες τους, τὶς κλεψιές τους, τὴν ἀδιαφορία τους κτλ.

Ἐδῶ ἂς σοῦ πῶ κι' ἐτοῦτο. Ὅταν εἶταν δήμαρχος ὁ Σοῦτσος καὶ πρόεδρος ὁ Φιλήμονας, κατόρθωσα, μὲ τὸ μέσο τοῦ παλιοῦ μου φίλου Τ. Λούη, νὰ παραβρεθῶ σὲ μιὰ συνεδρίαση. Εἶταν ἡ τελευταία τοῦ χρόνου, κι' ἔπρεπε νὰ μποῦν τότες τὰ σκυλιὰ καὶ ν' ἀλέσουν· εἰδεμή, χάνουνταν ἡ στιγμή. Καὶ μπῆκαν κι' ἀλέσανε μὲ τὴν καρδιά τους. Μὲ γέλια, μὲ χωρατά, μὲ γλέντια, δοθήκανε δεξιὰ κι' ἀριστερὰ μὲ τὶς χουφτιὲς τὰ χρήματα τοῦ Δήμου. Τοῦ κάκου ἀντίλεγε ὁ Σοῦτσος· στοῦ κουφοῦ τὴν πόρτα οἱ Σύμβουλοι· ὅταν τέλιωσε ἡ συνεδρίαση, μὲ ρώτησε ὁ Λούης πῶς μοῦ φάνηκε. Τοῦ εἶπα «τὸ καλύτερο ποὺ μπορεῖτε νὰ κάνετε εἶναι νὰ μπεῖτε ὅλοι σας στὸ Βορβοροφάγο καὶ νὰ σᾶς ρήξουνε, μαζὶ μὲ τὴν ἄλλη λάσπη, στὸν πάτο τοῦ Σαρωνικοῦ.

Σὲ ἀσπάζουμαι, πρόθυμος

ΑΛΕΞ. ΠΑΛΛΗΣ

Κρῖμας ποὺ δὲν κατορθώθηκε τὸ κατάβρεγμα μὲ θαλασσινό· ἔτσι καταβρέχουνε στὴ Μπομπάη (ἢ κατάβρεχαν).

ΣΤΟΝ ΚΑΘΗΓΗΤΗ ΦΩΚΑ

Μπράβο πολεμάρι, ποὺ κρατᾶς στὸ χέρι
Τέτοιο ἕνα μαχαῖρι,
Γιατριὰ νὰ δίνεις ὁλονῶν τῶν ἄλλωνε
Καὶ πληγὲς ν' ἀνοίγῃς μόνο τῶ δασκάλωνε.

Μ.

Συβαίνει καὶ στὶς γλῶσσες ὅ,τι καὶ σὲ πολλὰ ἄλλα ποὺ τὰ παίρνουν οἱ σοφοὶ κανονισμένα ἀπὸ τοὺς ἀγράμματους. Ὁ ἀγράμματος λαὸς μόρφωσε τὶς γλῶσσες. Οἱ ἐργάτες δῶσαν ὀνόματα σὲ κάθε τῆς τέχνης τους ὄργανο. Οἱ λαοί, μόλις περιμαζωχτήκανε, δώσανε ὀνόματα γιὰ κάθε μιά τους ἀνάγκη, κ' ὕστερ' ἀπὸ πολλοὺς πολλοὺς αἰῶνες οἱ μεγάλοι ἄνθρωποι μεταχειρίστηκαν, καθὼς ἐκεῖνοι ξέραν, τοὺς ὅρους τοὺς φκιασμένους, ἔτσι στὴν τύχη, ἀπὸ τὸ λαό.

ΒΟΛΤΑΙΡΟΣ

τάμοιρο τὸ παιδὶ νὰ τὰ ξηγήσῃ ἀπανωτὰ τῆς Βιχτώριας, γιὰ νὰ τῆς ἀλλάξουνε σύστημα καὶ νὰ ξανάρθουνε στὸ παλιὸ τὸ σύστημα τοῦ Ἀντρέα, τὸ στρογγυλὸ τὸ καουτσούκι ἀπὸ κάτω της. Ἀποροῦσε ἡ Κατινούλα σὰ δὲν τῆς πονούσκνε παρὰ ἡ φούσκα καὶ ἡ ῥάχη. Καμάρωνε καὶ τὄγραφε τοῦ Ἀντρέα, ὅταν τὸ κατώρθωνε νὰ πιῇ ἀλάκαιρο πιάτο σούπα. Παρηγοριότανε καὶ μὲ κάτι κόκκαλα, μ' ἕνα λαιμὸ τῆς ὄρνιθας ποὺ ἔγλυφε, μὴν ἔχοντας ὄρεξη νὰ φάῃ.

Ἅμα ξαναρχότανε λίγη ὄρεξη καὶ λίγος ὕπνος, καταχαρούμενη, γιὰ νὰ χαρῇ κι ὁ Ἀντρέας. Τοῦ δηγότανε διάφορα, νὰ τονὲ δικσκεδάσῃ, ὡς κ' ἕνα θυμὸ τοῦ Σεβιλᾶ, ποὺ τράνταξε τὸ σπίτι, γιατὶ νοικιάσανε οἱ καλόγριες σ' ἕναν ἄλλο γιατρὸ τὴ σάλα τῆς χειρουργικῆς, ποὺ τὴν ἤθελε τὴν ἴδια μέρα ὁ Σεβιλάθ. Τὸ κέφι της γελοῦσε, μὲ τὴν παρκμικρὴ τὴν ἀνάῤῥωση, γυάλιζε λὲς ἀπάνω στὸ χαρτί. Ἔπρεπε ὡστόσο νὰ σηκωθῇ γιὰ νὰ τοῦ κάμῃ γράμμα· στὸ κρεββάτι ἀδύνατο, κι ἀδύνατο πάλε νὰ σηκώνεται, νὰ περπατῇ, νὰ καθεται, δίχως ἕνα μπουκαλάκι αἰθέρα, ποὺ τὰνάπνεγε συχνὰ συχνά, μάλιστα ὕστερις ἀπὸ νύχτες ἀχαμνές, ἀνήσυχες, ταραχωμένες, ποὺ τὴ σπάνανε, ποὺ τὴν κόφτανε, κι ὄχι μόνο τῆς ἀπο παίρνανε τὴν ὄρεξη, μὰ τῆς ξαναφέρνανε καὶ τὰ σφιξίματα ἐκεῖνα τοῦ στομαχιοῦ, τὰπελπιστικά.

Ἡ Κατινούλα καὶ στὰ χάλια της ἀκόμη ἔβρισκε δὲν ξέρω πῶς τὸν τρόπο νὰναθαῤῥήσῃ. Τὴν κεριακή, τέσσερεις τοῦ Φλεβάρη, μηνοῦσε τοῦ Ἀντρέα πῶς ἄνοιξε τὰπόγεμα ἡ μύτη της, κ' ἔπειτα τοῦ ἔλεγε· «Ἴσως τίποτα δὲν εἶναι τὰ τελεφταῖα μου τὰ ντέρτια, ἴσως σημαίνουνε πῶς γλήγορα πάλε θὰδιαθετήσω, κ' ἔτσι, ἀφοῦ κοιμηθῶ, θὰ εἶμαι ἄβριο καλήτερα.» Μ' ὅλα ὅμως τὰ καλήτερα, μ' ὅλα τἄβριο καὶ μ' ὅλες τὶς ἐλπίδες, ἔβλεπες τὸν ἄθρωπο τὸν ἀποσταμένο νὰ πέφτῃ στὴ μέση τοῦ δρόμου, ἀπὸ τὸ βάρος ποὺ βαστοῦσε στοὺς ὤμους καὶ ποὺ δὲν ἄντεχε πιά. Τὸ ἴδιο τοῦ φάνηκε νὰ πέφτῃ κ' ἡ Κατινούλα στὸ γράμμα τῆς δεφτέρας, πέντε τοῦ Φλεβάρη· ὁ θλιβερός της ὁ ἀναστεναγμὸς ἀχ! σὰ νὰ τὸν ἄκουγε τάφτί του ἀπὸ μακριά—τοῦ ῥάγιζε τὴν καρδιά· «Εἶμαι ἀδύναμη, ἀδύναμη. Ἀφτὸ εἶναι, καημένε μου ἀφέντη ἀγαπημένε, ἀφτὸ εἶναι ποὺ μὲ πειράζει καὶ ποὺ μὲ σκιάζει. Σᾶς βεβαιώνω, καὶ πολὺ πολὺ μοῦ κοστίζει ποὺ σᾶς τὸ λέω, πῶς σήμερα πιὰ δὲ μοῦ ἀπόμεινε κουράγιο· μπορεῖ σὲ μισὴ ὥρα νὰ ξανακάμω, μπορεῖ νὰ πάρω ἀπάνω μου· τότες σᾶς βγάζω πάλε κανέναν τελέγραφο, νὰ σᾶς τὸ πῶ. Μὰ Θέ μου, Θέ μου, τί θὰ σᾶς μάθῃ ἕνας τελέγραφος; Τὰ ἴδια πάντα καὶ πάντα. Τί νὰ σᾶς τελεγραφῶ; Κι ἀπὸ τὸ γράμμα μου μπορεῖτε νὰ τὸ δῆτε πῶς ἡ νύχτα στάθηκε πολὺ καλὴ καὶ πῶς τὸ φαγί μου δὲν ἄλλαξε· ἀφτὰ εἶναι ἀλήθεια. Μεγάλα μαντάτα οἱ τελεγράφοι δὲ θὰ σᾶς φέρουνε. Θεόγλυκο εἴτανε τὸ σημερνὸ γράμμα τῆς κυρίας Ἄννας καὶ μοῦ ἔκαμε πολὺ καλό· τὴ φιλῶ μ' ὅλη τὴν τρυφερὴ ἀφοσίωση ποὺ ἔχω μέσα μου· ὅσο γιὰ τὰ γράμματά σας, ἀφέντη, σίγουρο πῶς εἶναι ἡ μόνη μου βοήθεια· δίχως τὰ γράμματά σας, δὲν ξέρω πῶς θὰ ζοῦσα· τὰ διαβάζω καὶ τὰ ξαναδιαβάζω, ἄλλη παρηγοριὰ δὲν ἔχω. Καὶ ἡ φωτογραφία σας ἡ καινούρια ποὺ φροντίσατε νὰ μοῦ τὴ στείλετε! Ἴσια ἴσια τὴ μέρα ποὺ ἔμνησκα χωρὶς συντροφιά, ὕστερις ἀπὸ τὸ φεβγομὸ τῆς κυρίας Ἄννας, ἀχ! δὲν ξέρετε πόσο τὴ χάρηκα. Μὰ νὰ μὴ μὲ μαλλώσετε, γιατὶ πολὺ τὸ λυπήθηκα ποὺ βιαζόμουνε νὰ τὴν τραβήξω ἀπὸ τὸν πλίκο, καὶ τὴν ξέσκισα λιγάκι στὴν ἄκρη ἄκρη τοῦ περιθώριου. Θὰ μοῦ τὴ σιαξετε, σὰν ἔρθετε καὶ τὴ δώσουμε στὸν κορνιζά. Φανταστῆτε ποὺ τώρα τώρα τὴν κοιτάζω κ' εἶμαι πολὺ καλήτερα, νοιώθω καὶ περισσότερο κουράγιο ποὺ νὰντέξω σ' ὅλα μου τὰ μικρὰ τὰ ντέρτια. Νά, ἡ φούσκα, ἡ φούσκα εἶναι ποὺ μὲ βασανίζει. Σήμερις εἶδα τὸν κ. Χουΐταρη· τοῦ

ΣΤΟΥΣ ΑΡΙΣΤΟΚΡΑΤΕΣ

"Οχι τὸ ποῦθε ἔργεστε νὰ κάμει ἐδῶ κ' ἐμπρὸς τὴν τιμή σας, ἀλλὰ τὸ ποῦ πηγαίνετε . . . . . .
Also sprach Zarathustra.

Στὸν ἀριθμὸ 258 τοῦ «Νουμᾶ», εἶχε δημοσιεφτεῖ μιὰ κριτικὴ τοῦ κ. Ἔρμονα γιὰ τὸ «Δωδεκάλογο τοῦ Γύφτου», ἡ ὁποία, ἂν ἐννόησα, — ἀνεξάρτητα ἀπ' ὅσα σχετίζονται στενότερα μὲ τὸ ποίημα — θέτει δυὸ θεωρίες. Α'. Μᾶς παρουσιάζει τὴ μεγαλόφρονη ἀριστοκρατία ὡς δεῖγμα καλῆς διοίκησης, ἀντίθετα πρὸς «τὶς Σημιτικὲς ἰδέες ἀπολυταρχικῆς δημοκρατίας». Β'. Ὑποστηρίζει ὅτι. τὴν ὀρθὴ ἀφτὴ ἀντίληψη διοίκησης, εἶχαν οἱ σκεδὸν ἀμόλεφτοι ἀπὸ ξένη ράτσα Ἄριοι καταχτητὲς καὶ τὴν ἔχασαν μὲ τὸ νὰ τοὺς «μουλιάσει» ἡ «σάπια» Ἀσία καὶ νὰ τοὺς «ξωχεριάσουν» οἱ καταχτημένοι ντόπιοι. Ἐπιθυμοῦσα πρῶτα τὴ δέφτερη θεωρία νὰ ἐξετάσουμε καὶ κατόπι νἄρθουμε στὴν πρώτη ποὺ μοῦ φαίνεται τώρα εἶναι ἡ σπουδαιότερη γιὰ μᾶς.

Ἡ ἀνθρωπολογία δὲν κατάφερε ἀκόμα καλὰ νὰ ξεχωρίσει τὶς φυλές, καὶ τὰ ὅριά τους μένουν συγχισμένα. Ὅμως θαρρῶ ὅλοι νὰ συφώνησαν ὅτι ἀπὸ τὸν ἀρχικὸ Ἄριο δὲν μπορεῖ νὰ βρεθεῖ γνήσιος τύπος. Ἕνας Γάλλος ὁ κόντες Γκομπινὸ ἀσχολήθηκε μὲ τὴν «ἀνισότη τῶ φυλῶν» καὶ τώρα τελεφταῖα ἕνας Ἐγγλέζος (1) σ' ἕνα πολυξάκουστο βιβλίο Γερμανικὰ γραμμένο ἔθεσε περίπου τὰ ἑξῆς: Οἱ φυλὲς εἶναι ἄνισες μεταξύ τους. Ὑπάρχουν ἀνώτερες καὶ κατώτερες. Ἀνώτερη εἶναι ἡ Ἀριανική, κ' ἐπειδὴ ἀφτὴ ἡ λέξη τίποτα δὲν ὁρίζει σήμερα, ἡ Ἰντοεβρωπαϊκή. Τὰ μεγαλήτερα ἔργα γιὰ τὴν ἀνθρωπότη, ἀφτὴ τἄκαμε, τὰ κάμει καὶ θὰ τὰ κάμει — ἀρκεῖ νὰ μὴ χαλαστεῖ τέλεια μὲ τὸ νἀνακατώνεται μὲ «κατώτερες» φυλές. Μεγάλος της ἐχτρὸς στάθηκαν οἱ Σημιτικὲς ράτσες, ποὺ τὶς ἐχτύπησαν διαδοχικὰ Ἕλληνες καὶ Ρωμαῖοι. Μετὰ τὴ διασπορὰ ὅμως καὶ μὲ τὶς σοσιαλιστικὲς θεωρίες ποὺ ἀκολούθησαν τὸ Χριστιανισμὸ (ἡ θρησκεία τῶν σκλάβων) ἀνακατώθηκαν οἱ φυλὲς (Völker chaos), καὶ τοῦτο ἔφερε τὸ πέσιμο τοῦ Ἑλληνο Ρωμαϊκοῦ πολιτισμοῦ. Ὡστόσο ἔμενε ἀπείραχτο τὸ ἄνθος τῆς Ἰντοεβρωπαϊκῆς φυλῆς — οἱ βόρειοι λαοί — Σλάβοι, Κέλτες, καὶ Γερμανοί, ποὺ ὅλους μαζὶ ὁ γραφιὰς γιὰ συντομία ὀνομάζει Γερμανοὺς (ὄχι Deutschen, ἀλλὰ Germanen). Στὸ βιβλίο του προσπαθεῖ νἀποδείξει τὴν ἐκπολιτιστικὴ ὑπεροχὴ τῶν Ἰντοεβρωπαίων ἐν γένει, καὶ ὑποστηρίζει πὼς μεταξύ τους ἰδιαίτερα διακρίνονται οἱ Σλαβο Κελτο-Γερμανοί. Γιὰ νὰ τοὺς ξεχωρίσει καὶ νὰ δείξει τὴν ὑπεροχή τους, φέρνει τὰ σωματικὰ χαρακτηριστικά, καὶ ἐξετάζει τὴν Ἱστορία. Τὴν ἱστορία ὅμως, ὅπως θέλει ὁ καθένας τὴ βλέπει καὶ εἶναι σ' ὅλους, ἀνεξαιρέτως, ἀδύνατο νὰ τὴ γνωρίσουν θετικά (2).

Τοῦτο τὸ βιβλίο διαβάστηκε. Πολλοὶ ἀναγνῶστες ἀγανάχτησαν, πολλοὶ ἐνθουσιάστηκαν. Μερικοὶ φρόνιμοι κράτησαν τὴν κρίση τους νὰ ἐξετάσουν καλύτερα, ἀπόρησαν ὅμως γιὰ τὴ μεγάλη μεροληψία τοῦ γραφιά. «Πῶς — τοῦ εἶπαν — τοὺς Κινέζους, μὲ τὸ μεγάλο τους πολιτισμό, γιὰ κατώτερους τοὺς ἔχεις; Καὶ περίμεναν τὴν ἄφιξη τοῦ Χριστοῦ γιὰ νἀποχτήσουν συνειδητὴ ἱστορία;» Ἀρκετὲς τέτοιες ἐρώτησες ἐθύμωσαν τὸ γραφιά.

Ὡστόσο ἡ ἐπιστήμη πῆρε νὰ ἐξετάσει τὸ πρᾶμα. Περιορίστηκε στὴν Ἐβρώπη καὶ χώρισε τὶς φυλές της σὲ τρεῖς κατηγορίες. 1. Οἱ Germanen (καταχτητές): Ξανθοί, ὑψηλοί, δολιχοκέφαλοι, μακροπρόσωποι, γαλανομάτες (3). 2. Οἱ Ἀλπῖνοι: στρογγυλοκέφαλοι, χαμαιπρόσωποι, κοντοί, μελαχρινοί, μαβρομάτες 3. Οἱ Μεσόγειοι: δολιχοκέφαλοι, μακροπρόσωποι, κοντοί, μελαχρινοί, μαβρομάτες. Μερικοὶ ὑποστήριξαν πὼς οἱ στρογγυλοκέφαλοι ἔχουν πιώτερο μυαλὸ ἀπὸ τοὺς δολιχοκέφαλους καὶ πὼς εἶναι ἐκπολιτιστὲς πρώτης γραμμῆς. (1) Τσάμπερλαιν λέει πὼς ὁ νεώτερος πολιτισμὸς δὲν ὀφείλεται σὲ ἀναγέννηση τοῦ ἀρχαίου, παρὰ εἶναι δημιούργημα τῶν Σλαβο-Κελτο Γερμανῶν, καὶ πὼς ἡ Ἰταλικὴ ἄνθιση δὲν μποροῦσε νὰ γίνει ἂν δὲν εἶχαν εἰσβάλει οἱ Germanen. Τελεφταίως, ἕνας θέλησε νὰ ἐξετάσει τὸ πρᾶμα σιμώτερα καὶ ἀπόδειξε πὼς ἡ ἀριστοκρατία τῆς Ἐβρώπης εἶταν ξανθιά. Ἐπειδὴ ὅμως ἡ ἀριστοκρατία μπορεῖ νὰ στήθηκε μὲ τὴ δύναμη τοῦ σπαθιοῦ, ποὺ δὲν τοῦ ἀρκεῖ, ἀπόδειξε πὼς οἱ μεγάλοι τῆς Γαλλίας καὶ Ἰταλίας, ἀπὸ τὴν ἀναγέννηση ὡς τὰ σήμερα, εἶσαν Germanen: τέτοιος ὁ Μιχαὴλ Ἄγγελος, ὁ Ραφαέλος, Ναπολέων, Λαμαρτῖνος κλ. κλ κλ. Συνέβηκε ὅμως ὅτι στοὺς τόσους βρέθηκαν πλεῖστοι κοντοί, ἢ μελαχρινοί, ἢ βραχυκέφαλοι κλ. Τοὺς καταλόγισαν κι ἀφτοὺς λέγοντας: ἄρκεῖ ἕνας κοντὸς μελαχρινὸς νἄχει ἀνοιχτόχρωμα μάτια καὶ θὰ πεῖ πὼς ἔχει αἷμα Germanen, γι' ἀφτὸ εἶναι μεγαλος. Ἢ ἀρκεῖ ἕνας μαβρομάτης νὰ εἶναι ὑψηλὸς δολιχοκέφαλος κλ.

Ἀφτὲς εἶναι οἱ θεωρίες μὲ τὶς ὁποῖες παίζουν οἱ Γερμανοί, καὶ μὲ τέτοιου εἴδους παιχνίδια ἀσχολήθηκαν ὅλοι οἱ λαοὶ ὅταν εἶταν στὴν ἀκμὴ τῆς δύναμής τους. Ἕνας θυμίζει ἐπίκαιρα ὅτι καὶ κάποιος ἀρχαῖος Ἕλληνας σάστιζε μὲ τὸ μεγαλεῖο τῶ Ρωμαίων, κ' ἔλεγε πὼς δὲν μπορεῖ νὰ εἶναι βάρβαροι, παρὰ πρέπει ἀπὸ Ἕλληνες νὰ κατάγονται ἀλλιῶς δὲ θὰ εἶταν ἄθρωποι. Καὶ κάποιος Ἀλπῖνος ἀποφασισε νὰ βγάλει κι ἀφτὸς βιβλίο νἀποδείξει πὼς οἱ Germanen εἶναι ἀνίκανοι ἄλλο νὰ κάμουν παρὰ σὰ βάρβαροι νὰ καταστρέφουν (4). Πὼς ὅσοι ἀπ' ἀφτοὺς φάνηκαν μεγάλοι τὸ χρωστοῦν στὸ ἀλπίνικο (s i c) αἷμα. Τέτοιος ὁ στογγυλοκέφαλος καὶ χαμαιπρόσωπος Beethoven: τέτοιος ὁ κοντὸς Wagner, κι ὁ στρογγυλοκέφαλος Rant κλ.

Τώρα ἂς ἐξετάσουμε ἂν τέτοιες θεωρίες μποροῦν νὰ βοηθήσουν στὴν Ἀναγέννηση ΜΑΣ ποὺ ὅλοι ποθοῦμε. Ὁμολογῶ πὼς ὁ σφοδρὸς ἀντισημιτισμὸς τοῦ κ. Τσάμπερλαιν δὲ μὲ πείθει καὶ πιώτερη ἐχτίμηση ἔχω γιὰ τοὺς Ἄραβες (Σημῖτες) ὀχτροὺς τῶ Βυζαντινῶν — τῶν ὁποίων οἱ ἐμπῆριδες, καὶ λεβεντιὰ (5) εἶχαν, καὶ ποιητὲς νὰ ὑποστηρίξουν ἤξεραν καὶ στὴ μεγαλοφροσύνη ἴσως ξεπερνοῦσαν τοὺς Βυζαντ. - παρὰ γιὰ τοὺς Σλάβους (ἐκείνη τὴν ἐποχὴ γνήσιους Germanen) ποὺ ἔκοβαν μύτες κι ἀφτιὰ ἀπὸ θηριωδία, κι ὅλο τὸ ἐμπόριο τῶ σκλάβων στὴ Μεσόγειο ἔκαναν, πουλῶντας δικοὺς καὶ ξένους, ἐξ οὗ ἡ λέξη «σκλάβοι» (sclavi). Ἀφτὸ ὅμως εἶναι ἀτομικὴ ἀντίληψη κι ἂς παραδεχτοῦμε μὲ τὸν κ. Ἔρμονα πὼς οἱ Σημῖτες καὶ ἡ «σάπια»

(1) Chamberlain. Die grundlagen des XIX Jahrhunderts.

(2) Ὁ γραφιᾶς μὲ τὸ μῖσος του γιὰ τοὺς Σημῖτες προσπαθεῖ νἀποδείξει πὼς ὁ Χριστὸς δὲν εἶταν Ἰουδαῖος παρὰ Ἰντοεβρωπαῖος. Καὶ ἄλλος τὸ προσπάθησε πρίν.

(3) Ὁ Τσάπερλαιν παρατηρεῖ μὲ λύπη του πὼς ἡ διαλεχτὴ ἀφτὴ φυλὴ τείνει «νὰ μολεφτεῖ» καὶ πὼς ἐνῶ ἄλλοτες εἶταν πολλοὶ δολιχοκέφαλοι τώρα εἶναι λίγοι, πρὸ πάντων μεταξὺ τῶν Ρώσων ποὺ γι' ἀφτό, λέει, δὲν παραβάλλονται μὲ τοὺς ἀρχικοὺς Σλάβους, γνησίους Germanen.

(4) Βλ. Γόθους, Βανταλοὺς, Σταβροφόρους, Σλάβους ποὺ ἔσφαζαν καὶ κατάστρεφαν τοὺς ἥσυχους πληθυσμοὺς τῆς Βυζαντινῆς ἀφτοκρατ., τῆς Βουλγαρίας καὶ ἄλλων τόπων.

(5) Δὲν εἶναι σωστὸ νὰ περιφρονοῦμε οὔτε ἄτομα οὔτε λαούς. Μὴ ξεχνοῦμε πὼς κι ὁ ΔΙΓΕΝΗΣ Ἀκριτας εἶχε Ἀραβικὸ αἷμα στὶς φλέβες του.

εἶπα πὼς πάντα ἔχουμε τὰ ἴδια, πὼς πάντα μου εἶμαι ἀδύναμη κι ἀδύναμη, μὲ τὴ διαφορὰ ποὺ ἀρχίζω καὶ τρῶγω λιγάκι· ἔφαγα στὸ πρόγεμα ἕνα ψαράκι καὶ τυρὶ κρέμα· τὸ βράδι θὰ πιῶ μιὰ σούπα, ἴσως τσιμπήσω καὶ τίποτις ἄλλο. Μοῦ πλένουνε τὴ φούσκα τρεῖς φορὲς τὴ μέρα, μοῦ τὴ βαντίζουνε, μήτε λόγος. Εἶμαι πάντα σιμὰ σας, γιατὶ σᾶς ἀγαπῶ. Κατινούλα. Ὁ κ. Κούρης ἔρχεται ἄβρις στὶς ἕξη. Ἀφέντη μου, νἄστε φτυχισμένος κ' ἔτσι θὰ μοῦ δώσετε πιώτερη δύναμη.»

Ὁ κ. Κούρης εἶχε τὴν τέχνη καὶ τὸν τρόπο νὰ μιλῇ στοὺς ἀῤῥώστους. Ἦρθε τόντις τὴν ἄλλη μέρα, τὴ γλυκομάλλωσε, τῆς ἀναστύλωσε τὸ πεσμένο της τὸ ἠθικό, τῆς διώρισε κι ὀρεχτικὰ καινούρια, μὰ περίεργο ποὺ γιὰ τοὺς πόνους, μόνο ἀφοῦ παραπονεθηκε ἡ Κατινούλα, συλλογίστηκε νὰ τῆς συβουλέψῃ ἀκόμη ἕνα πισώθετο καὶ τὸ πρωΐ, γιὰ νὰ εἶναι ἥσυχη τέσσερεις πέντε ὧρες παραπάνω κάθε μέρα. Ὅπως κι ἂν εἶναι, τῆς φέλεσε ἡ βίζιτα· «Μὴ σᾶς μέλῃ, ἔγραφε τοῦ Ἀντρέα, γλήγορα θὰ εἶμαι πιὸ δυνατή, δὲ θέλω νἀποθαῤῥεφτῶ, ἡ φούσκα μου εἶναι ποὺ μὲ κάνει νεβρικὴ καὶ μοῦ σηκώνει τὸ κουράγιο.» Τὸ κουράγιο τὴν ἀβριανή, πῆγε ὅλο του πιὰ πέρα γιὰ πέρα· τὸ τσαλαπάτησε, τὸ χάλασε ὁ πόνος ὁ δεινός· «Ὁ κ. Κούρης ὁ ἴδιος τὸ μολογοῦσε πὼς ἡ θέση μου βέβαια καὶ περίφημη δὲν εἶναι, δὲν εἶναι γιὰ νὰ διασκεδάζῃ κανένας· εἶπε ὅμως πὼς δὲν πρέπει ἔτσι νὰ μοῦ φέβγῃ τὸ κουράγιο, πὼς ἂν τὸ χάσω, τοῦ κάκου ὅσα κάμουνε κι ὅ τι κάμουνε, πὼς ἂ δὲν τοὺς βοηθήσω καὶ γώ, θἀργήσῃ θἀργήσῃ ὥσπου νὰ γειάνω. Ἀφέντη μου, ἐγὼ τοῦ ἀποκρίθηκα πὼς τώρα πιὰ νὰ πεθάνω θέλω, πὼς ἀρκετὰ πόφερα, πὼς δὲν μπορῶ, δὲν μπορῶ, κ' ἔκλαιγα ἐνῶ τοῦ τἄλεγα. — «Αἰ! λοιπὸν ἀφοῦ τὸ θελεις, μοῦ ἀπαντᾷ, ἔλα νὰ σὲ ῥίξουμε ὄξω ἀπὸ τὸ παράθυρο. Ἔτσι τελειώνεις πιὸ γλήγορα.» Μ' ἔκαμε καὶ γέλασα μέσα μέσα στὰ δάκρια· — «Ὄχι, ὄχι! τοῦ λέω, ἀφτὸ ποτέ μου δὲ θὰ τὸ κάμω.» «Τὸ ἤξερα, μοῦ λέει σοβαρὰ σοβαρά, καὶ θὰ πῇ πὼς θέλεις τὴ γιατρειά σου. Ἔπειτα, κοίταξε καὶ τί ἀφεντικὰ μάλαμα ποὺ ἔχεις» γιατὶ τοῦ εἶχα πεῖ πρῶτα πὼς ὅλα ὅλα τἄκαμα γιὰ τὸν ἀφέντη, κι ἄλλα νὰ κάμω δὲν μπορῶ· «τἀφεντικά σου, ξακολουθεῖ, ἀφεντικὰ δὲν εἶνκι, εἶναι φίλοι γιὰ σένα εἶναι γιὰ σένα γονιοί.» Τώρα, εἶμαι φτυχισμένη, γιατὶ πουθενὰ δὲν πονῶ. Μόνο ποὺ εἶμαι πολὺ ἀδύνατη. Κοιμοῦμαι χωρὶς πόνους· σὰν ξυπνῶ μονάχα, εἶμαι ὅλη τρεμάμενη κι ὅλη σπασμένη. Τὸ νερό, ἐδῶ καὶ πολλὲς μέρες, καθαρὸ καθαρό, κι ὄμορφο ὄμορφο. Ἀγαπητέ μου ἀφέντη, καὶ σεῖς, Κυρία μου, θὰ τὸ καταλάβετε, δὲν εἶναι ἀλήθεια; πὼς ἀπὸ τὸν πόνο, ἀπὸ τὸ βάσανο τὸ φριχτὸ τῆς φούσκας, ἔχασα πιὰ τὰ θάῤῥη μου καὶ τὴν ποιμονή μου καὶ τἄπα ὅσα εἴδατε. Νὰ μὲ συμπαθᾶτε, ἀφέντη Πρέπει νὰ ξέρετε κιόλας πὼς ἀναγκάζουμαι νὰ τὰ λέω στοὺς γιατρούς, νὰ τοὺς λέω πὼς δὲν μπορῶ πιὰ νὰ βασταξω, ἀναγκάζουμαι νὰ φωνάζω καὶ νὰ κλαίω, γιὰ νὰ βροῦνε στὸ τέλος νὰ μοῦ δώσουνε κανένα μαλακωτικὸ ἢ ναρκωτικό, ποὺ μὴν ὄντας γιατρός, δὲν μπορῶ ἐννοεῖται νὰ τἀνακαλύψω μοναχή μου. Ὅλα τώρα περασμένα. Εἶμαι σηκωμένη, καθησμενη στὴν πολθρόνα μου. Ὄξω ἀκόμη τραγουδοῦνε τὰ πουλάκια, γιατὶ σήμερις εἶτανε ἡ μέρα θεόγλυκη κι ὁ ἥλιος ὡρκῖος. Ὅλους σᾶς καταῤῥιλῶ καὶ μάλιστα τὸν ἄγγελό μου ποὺ μὲ τὴν καλή του τὴν κίνα, μὲ τὰ φιλάκια του, μὲ γιάτρεψε κι ἀπὸ μακριά. Ὁ κ. Κούρης μοῦ διώρισε κ' ἕνα γιατρικὸ γιὰ νὰ κάμω σάλιο.»

Δὲν ἤξερε ὁ Ἀντρέας τί νὰ στοχαστῇ, πῶς νὰ τῆς στείλῃ μ' ἕνα τελέγραφο, σ' ἕνα πλίκο μέσα, τὴν ψυχή του, γιὰ νὰ μὴν ἀπελπίζεται, γιὰ νὰ μὴ γυρέβῃ θάνατο ἡ Κατινούλα. Ὁ ἀῤῥωστος ποὺ θέλει νὰ πεθάνῃ δὲν εἶναι γιὰ νὰ ζήσῃ. Τὸ κατεχε ὁ Ἀν-

Ἀσία μᾶς «μούλιασαν». Τέτοιοι γινήκαμε καὶ εἶμαστε. Μποροῦμε νανοίξουμε τὶς φλέβες μας νὰ βγάλουμε τὸ *κακὸ* αἷμα ; Ἂν ναί ! ΙΣΩΣ ἔβγαινε ὠφέλεια ἀπὸ τὶς θεωρίες. Ἂν ὄχι ! ὅμως ; Δὲν εἶναι καλύτερα νὰ ξετάσουμε ἄλλα μέσα ποὺ θὰ μᾶς βγάλουν ἀπὸ τὸν ὕπνο μας ;

Καὶ τώρα ἔρχομαι στὴ δέφτερη θεωρία. Καὶ ἄλλη φορὰ ἀπαντώντας σὲ μιὰ ἐπιστολὴ τοῦ κ. Κ. Θεοτόκη ὁ κ. Ἕρμονας εἶχε ὑποστηρίξει πὼς οἱ πολλὲς ἐλεφτερίες μᾶς ἔβλαψαν. Καὶ τώρα μᾶς λέει πὼς ἡ «ἀπολυταρχικὴ δημοκρατία ξωχέριασε τοὺς μεγαλόφρονες ἀριστοκράτες» κ' ἔφερε τὸν ξεπεσμό. Ἀφτὸ τὸ παράδειγμα ἐπαναλήφτηκε συχνὰ καὶ μολονότι μποροῦσαν πολλὲς αἰτίες γι ἀφτὸ νὰ βρεθοῦν, ἂς πάρουμε ὅποιες θέλει ὁ κ. Ἕρμονας. Θαῤῥῶ πὼς ὅλοι μποροῦμε νὰ παραδεχτοῦμε πὼς τώρα οἱ Ἰντοεβρωπαϊκοὶ λαοὶ ζητοῦν, μὲ τὸ σοσιαλιστικὸ κίνημα, νὰ λύσουν τὸ κοινωνικὸ ζήτημα—ὡς κ' ἡ συντηρητικὴ Ἀγγλία, ἡ φεουδαλικὴ Γερμανία(6), κ' ἡ ὀπισθοδρομικὴ Ρουσία (Gsrmanen). Ἀφοῦ λοιπὸν ἐκεῖ βαδίζουμε ! γιατὶ νὰ μὴ γυρέψουμε τὸν τρόπο νὰ ἑδραιώσουμε «μεγαλόφρονα» λαὸ ποὺ νὰ σταθῆ βάση γιὰ τὸν νέο μας πολιτισμό ; Ὁμολογῶ πὼς ἡ ἀτομική μου ἀγάπη στὸ λαὸ παει κι ἀφτὸν σέβομαι. Κι ἂν ὅμως ἔχω ἄδικο ! τί νὰ τὴν κάνουμε τὴ «μεγαλόφρονη» ἀριστοκρατία ἀφοῦ τὴ ξωχεριάζουνε κι ἀφίνει πίσω της σάπιους λαούς ; Τελεφταῖα ὁ κ. Ντέλος δημοσίεψε στὸ Νουμᾶ (ἀρ. 257) ἕνα ἄρθρο λαμπρὸ καὶ λογικὸ ποὺ θἄξιζε νὰ λογχριαστεῖ. Προσοχὴ μὴ οἱ νέοι τῆς ἐρχόμενης γεννεᾶς κατρακυλήσουν ἀπὸ ποιητὲς σὲ στιχοπλόκους, δηλαδὴ φουσκομένους τεμπέληδες. Ἡ ἀληθινὴ ποίηση εἶναι ὄχι μόνο χρήσιμη, μὰ *ἀπαραίτητη ἀνάγκη*. Ὥστε οἱ γνήσιοι καλλιτέχνες θὰ ὑπάρξουν, κι ἀφτοὶ γεννοῦν καινούριους κόσμους, μορφώνουν καινούριες συνείδησες, ὅπως βαθυστόχαστα μᾶς λέει ὁ κ. Ἕρμονας στὸ τόσο ὁμορφοδουλεμένο ἄρθρο του. Μὰ νὰ φοβούμαστε κάθε τεχνητὴ ἀτμόσφαιρα ποὺ θὰ μποροῦσε νὰ πιέσει τὴ νεολαία. Κλαιγόμαστε γιὰ τὴν κυβέρνηση, ποὺ δὲ μᾶς φροντίζει. Ὅμως τὰ κλάμματα ταπεινώνουν κ' ἐγὼ λέω πὼς ἀρετὴ εἶναι σεβασμὸς στὸ ἄτομο σου Ὅποιος λαὸς εἶναι δυσαρεστημένος μὲ τὴν κυβέρνησή του ἔχει δυὸ τρόπους νὰ τὴ διορθώσει. Ἢ πετᾷ μπόμπες, σὰ στὴ Ρουσία, ἢ ὅπου ἀντιπροσωπέβεται, φροντίζει μόνος του νὰ διορθωθῆ ἀφοῦ εἶναι *ἕνα* μὲ τὴν κυβέρνησή του. Τῆς δημοτικῆς πρῶτο καλὸ εἶναι ποὺ μᾶς βάζει στὰ χέρια τὸ μοναδικὸ ὄργανο γιὰ νὰ συνεννοηθοῦμε μὲ τὸ λαό. Μὲ τὴ δημοτικὴ μόνο μπορούσαμε νὰ ξυπνήσουμε τὰ πλήθια (ἐργάτες τῶν πόλεων, χωριάτες, κλπ.) νὰ βίζουμε καινούρια προγράμματα, καινούριες ἠθικές, καινούριες ἰδέες. Νὰ τοὺς δείξουμε τὴ θεϊκιὰ ἐλεφτερία τῆς ἀληθινῆς ζήσης. Νὰ τοὺς ἀνυψώσουμε τὴν ψυχὴ καὶ τὸ σῶμα ποὺ πρέπει νὰ εἶναι ἕνα. Ποιός τῆς ἀριστοκρατίας μας μίλησε τοῦ λαοῦ ; Ποιούς δημοτικιστές, γιατρούς, τεχνῖτες, ἐπιστήμονες κάθε λογῆς, συνάρπαξε ὁ ἅγιος φανατισμὸς νὰνυψώσουν τὴν ἠθικὴ καὶ *πρακτικὴ* θέση τῶν ταπεινωμένων ; Ἀφτοὶ οἱ ταπεινοὶ θὰ σταθοῦν ἡ βάση στὰ μελλούμενα, ὅπως στάθηκαν ἡ μοναχὴ βάση στὰ περασμένα, ἀντίθετα πρὸς τοὺς «Βυζαντινοὺς σοφοὺς» ποὺ τραβήχτηκαν «κρατῶντας τῶν ἀρχαίων τὰ βιβλία καὶ βαριὰ σταμνιὰ γιομάτα μὲ τὴ στάχτη τῶν προγόνων».

29 Σεπτ. 1907. Τὶς προηγούμενες γραμμὲς εἶχα γράψει, ἄμα ἔλαβα τὸ Νουμᾶ καὶ ὅταν τὶς ξαναδιάβασα μοῦ φάνηκε πὼς περιέχουν μιὰν ἀντίφαση καὶ γι ἀφτὸ τὶς πέταξα σ' ἕνα σερτάρι. Ὡς τόσο κάποιος μὲ παρακίνησε νὰ τὶς στείλω, κι ἀφοῦ γράφηκαν σᾶς τὶς στέλνω κι ὅ,τι θέλετε κάμετέ τις. — Ἡ ἀντιφαση εἶναι ἡ ἀκόλουθη ποὺ ἀκόμα πιὸ φανερὴ γίνηκε ἀφοῦ ἐδιάβασα τὸ λαμπρότατο ἄρθρο τοῦ κ. Σκληροῦ (Νουμᾶς ἀρ. 260). Ἀφ' ἑνὸς πάραδέχομαι πὼς οἱ θεωρίες κι ἀκαδημαϊκὲς συζήτησες εἶναι ἄχρηστες καὶ πὼς ἔργα χρειάζονται, κι' ἀφ' ἑτέρου ἀράδιασα κάμποσες συβουλές. Καὶ πράγματις οἱ ἀρνητικὲς συβουλὲς εἶναι: παντοῦ σκεδὸν ἄκαρπες, σ' ἐμᾶς ὅμως βλαβερές, γιατὶ μᾶς ξέμαθαν ἀπὸ τὰ κινήματα καὶ τὴν ἐφτύνη τους. Πρέπει τὶς ἰδέες νὰ μετατρέπουμε σὲ πράξες : wie denn alles Treorisieren auf mangel oder stockung von Productionskraft Rindeutet. (Goethe). Ὥστε μήτε παράπονα, μήτε θεωρίες χρειάζονται παρὰ καλοσυνείδητα ἔργα καὶ μ' ἀφτὸ τὸν τρόπο μποροῦμε ὅλοι στὸν κύκλο μας νὰ συντείνουμε στὴ μεγάλη μας μεταλλαγή. Καὶ τὰ λόγια τοῦ κ. Σκληροῦ δὲν εἶναι οὔτε θεωρίες οὔτε ΑΡΝΗΤΙΚΕΣ συβουλὲς παρὰ ἀνοίγουν κάτι *καινούριο* στὴ δράση μας: Νὰ μορφώσουμε «μεγαλόφρονα» λαό !

Μόναχο.

ΜΑΡΚΟΣ Σ. ΖΑΒΙΤΖΙΑΝΟΣ

(6) Ἀφτοὶ μάλιστα οἱ δυὸ λαοὶ εἶναι ἐπὶ κεφαλῆς τοῦ μεγάλου κινήματος.

'Ο ΝΟΥΜΑΣ,,

ΒΓΑΙΝΕΙ ΚΑΘΕ ΚΥΡΙΑΚΗ

ΣΥΝΤΡΟΜΗ

Γιὰ τὴν Ἑλλάδα δρ. 10.—Γιὰ τὸ Ἐξωτερικὸ φρ. χρ. 10.

20 λεφτὰ τὸ φύλλο λεφτὰ 20

ΒΡΙΣΚΕΤΑΙ: Στὰ κιόσκια τῆς Πλατείας Συντάγματος, Ὁμόνοιας, Ἐθν. Τραπέζης Ὑπ. Οἰκονομικῶν, Σταθμοῦ Τροχιόδρομου, (Ὀφθαλμιατρεῖο), Βουλῆς, Σταθμοῦ ὑπόγειου Σιδηρόδρομου (Ὁμόνοια), στὸ καπνοπωλεῖο Μανωλακάκη (Πλατεῖα Στουρνάρα), Ἐξάρχεια, στὰ βιβλιοπωλεῖα «Ἑστίας» Γ. Κολάρου καὶ Σακέτου (ὁδὸς Σταδίου, ἀντικρὺ στὴ Βουλή). Στὸ Βόλο βιβλιοπωλεῖο Χριστόπουλου.

Ἡ συντρομὴ πληρώνεται μπροστὰ κ' εἶναι ἑνὸς χρόνου πάντα.

ΠΑΡΑΓΡΑΦΑΚΙΑ

Γιατὶ βρίζει ὁ Μεσσαζέρης.— Ὁ ἱερὸς πόλεμος τοῦ Χατζηδάκη.--Ξανθόπουλος, Βίχτωρ Οὐγκώ, Δημητρακόπουλος καὶ Σία— Τὸ γράμμα τοῦ Ροσεμὼρ— Θολωμένος ὁρίζοντας.

ΚΑΙΡΟΣ πιὰ νὰ μαθευτῆ γιατὶ βρίζει ὁ Μεσσαζέρης τὸν Ψυχάρη Νὰ σᾶς τὸ ποῦμε. Γιατὶ ἀπὸ τὸν περασμένο Δεκέβρη ἔκοψε ἡ Γαλλικὴ Κυβέρνηση τὴν συντρομή της ἀτὸ «Messager de Athénes». *Ἂν ξακολουθοῦσε ἡ συντρομή, ὁ Μεσσαζέρης δὲ θὰ τολμοῦσε νὰ βρίσει ἕναν καθηγητὴ τοῦ Γαλλικοῦ Πανεπιστήμιου, γιατὶ τοῦ Γάλλου ὁ νοῦς δὲν τὸ χωρεῖ πὼς μπορεῖ νὰ βρίζεται ἕνας ὑπάλληλος, ἕνας καθηγητῆς, στὴν ἐπαγγελματική τους τὴν τιμὴ καὶ νὰ πληρώνεται ἀπὸ τὴν Κυβέρνηση τὴν ἴδια ἡ φημερίδα ποὺ τονὲ βρίζει. Νά, καὶ ὁ λόγος ποὺ μπορεῖ νἆναι βέβαιος ὁ κ. Στεφανόπολις (σὺν τῇ ἐρασμίᾳ θυγατρί του Τζοβάννᾳ) πὼς τὸν κόσμο νὰ χαλάσῃ δὲ θὰ ξαναπάρει πιὰ μονολέφτο ἀπὸ τὴ Γαλλικὴ Κυβέρνηση. Πῆγε ὁ ἐρίφης γιὰ μαλλὶ καὶ γύρισε κουρεμένος. Πῆγε δηλ. νὰ πάψει τὸν Ψυχάρη ἀπὸ τὸ Πανεπιστήμιο καὶ παύτηκε ἡ ἀφεντιά του. Μὲ τὶς ὑγεῖες του.*

*

ΤΗΝ ΤΑΧΤΙΚΗ τοῦ Μεσσαζέρη ἀκολουθεῖ, φαίνεται, κι ὁ Χατζηδάκης. Ἂν ὁ ἀγαθὸς Μεσσαζέρης βάλθηκε νὰ πάψει ἕναν καθηγητὴ τοῦ Γαλλικοῦ Πανεπιστήμιου, ὁ Χατζηδάκης (ἢ Χατζήδακις καὶ Κασσίδακις, κατὰ Πάλλη) δουλεύει στὰ γεμάτα νὰ πάψει δυὸ Γερμανοὺς καθηγητάδες, τὸν Krumbacher καὶ τὸν Brugmann. Στὸ διευθυντὴ τοῦ

τρέας καὶ τοῦ σαλέβανε τὰ μυαλά. Πῶς νὰ βαστάξῃ κιόλας κανεὶς μὲ τέτοιους ἀφάνταστους πόνους ; Ξαναπιάσανε τὴν ἀβριανή, πέμτη, ὀχτὼ τοῦ Φλεβάρη· «Ἐκεῖ ποὺ ἔλεγα λιγάκι νἀναπαφτῶ, ὕστερις ἀπὸ ἕναν πόνο ποὺ μοῦ σούβλισε τἀριστερό μου τὸ πλεβρό, νά ποὺ νοιώθω ξαφνικὰ κ' ἕναν ἀντίχτυπο στὴ φούσκα· ἡ φούσκα μοῦ πονεῖ, μοῦ πονεῖ τρομαχτικά. Ἡ Βιχτώρια πονοῦσε μόνο ποὺ μ' ἔβλεπε νὰ πονῶ· στὴν πλαγινὴ τὴν κάμαρα, μιὰ κυρία ποὺ δὲν εἶνκι ἄῤῥωστη, ἔκλαιγε κ' ἔκλαιγε ποτάμια, μόνο ποὺ μ' ἄκουγε νὰ πονῶ. Ἡ Βιχτώρια μὲ θερμοπαρκκαλοῦσε νὰ τὴν ἀφήσω νὰ μοῦ κάμῃ μιὰν ὑγροκεντιὰ μορφίνα· δὲν ἤθελα, μὰ ὕστερις ἀπὸ μισὴ ὥρα, τὴν ἄφησα νὰ μὲ κεντήσῃ μιὰ σταλούλα. Κι ἀμέσως, κατόπι ἀπὸ πέντε λεφτά, ἔπαψε ὁ πόνος καὶ ἡσύχασα. Ὁ κ. Σεβιλὰς εἴτανε στὴν Κλινική, μὰ τοῦ μήνησα πὼς εἴμουνε ἀκόμη κουρασμένη ἀπὸ τοὺς τρομεροὺς τοὺς πόνους, πὼς κοιμόμουνε κιόλας. Τότες τὸν ἄκουσα ποὺ ἔφεβγε καὶ νὰ σᾶς πῶ, χάρηκα, γιατὶ βαρέθηκα πιὰ τὶς βιζίτες μιὰ φορά. Ἔφαγα τὸ μεσημέρι ἕνα λαβράκι μεγαλούτσικο, μὲ δυὸ μπανάνες· ψωμί, δὲν ξέρω γιὰ ποιὸ λόγο, δὲν μπορῶ νὰ φάω· δὲν μπορεῖ νὰ περάσῃ· τὸ στόμα μου κ' ἡ γλώσσα μοῦ καίνε. Ἀπόψε θὰ φάω μιὰ καλὴ σούπα φιδέ. Ἡ φούσκα μου βρίσκεται πάντα στὸ ἴδιο σημεῖο. Νκί, νὰ κάμουμε κουράγιο, σίγουρο, ἐπειδὴ πρέπει.»

Τὴν πκρασκεβή, ἐννιά, δὲν πόνεσε, σημαντικὰ δηλαδή, κ' ἡ νύχτα στάθηκε καλή. Βοηθούσανε, ὅπως τοῦ ἔγραφε, καὶ τὰ διάφορα ναρκωτικὰ ποὺ τῆς δίνανε. Τὸ σάββατο, δέκα, βγήκανε ξαφνικὰ στὸ λαιμό της καὶ πρὸς τὸ λάρυγγά της ἄφτρες, ποὺ μεγάλο πρᾶμα δὲν εἶναι, μὰ ποὺ στὴν κατάστασή της φανερώνουνε γενικὴ καχεξία καὶ τὶς ἔχουνε γιὰ κακὸ σημάδι. Μ' ἕνα λόγο, ἄφησε ποὺ τὴν παραδέρνανε ἄγριοι πόνοι, κιντύνεβε καὶ πάλε σοβαρὰ τὸ παιδί. Τὴν κεριακή, ἑντεκα, ἔφτασε ὁ Ἀντρέας.

Ὁ Ἀντρέας εἶδε μὲ τὰ μάτια του, ἄκουσε μὲ τἀφτιά του. Πόνεσε ὁ δύστυχος, ἔκλαψε ὁ δύστυχος περισσότερο παρὰ ποὺ ἔκλαιγε ἡ γειτόνισσα καὶ ποὺ πονοῦσε ἡ νοσοκόμα. Σὲ τί κατάντια τὴν ἔβρισκε τὴν Κατινούλα του ! Τί τοῦ τὴν κάμανε στὸ Μπ.... τὸ καταραμένο! Τὸ πρόσωπό της πάντα τὸ ἴδιο; ἀῤῥώστια λὲς καὶ δὲν ἔδειχνε καμιά, δὲν ἔγραφε ἀῤῥώστια μὲ τὰ ζωηρά της τὰ μάβρα μάτια, μὲ τὴν πρόθυμη, τὴ γελαστὴ ἔκφρασή της. Μὰ γιὰ νὰ τὴ σηκώσῃς ἀπὸ τὸ κρεββάτι, νὰ τὴν ντύσῃς, νὰ τὴν καθίσῃς στὴν πολθρόνα της, χρειαζότανε προσοχή, χρειαζότανε καιρός, χρειαζότανε περιποίηση, σὰ νὰ φοβόσουνε κάθε στιγμὴ καὶ σὲ κάθε κίνημά της, μήπως καὶ σπάσῃ. Τὴν πήγαινε πλάγι στὴν κάμερή του, στὸ νούμερο πέντε, ἀπὸ τὴν πόρτα ποὺ χώριζε τὶς δυὸ κάμαρες καὶ ποὺ τὴν ἄφινε ἀνοιχτὴ ὅλη τὴ νύχτα, γιὰ νὰ μπαινοβγαίνῃ σὲ ἀνάγκη· τὴν ἔβαζε ἀντίκρυ του, κοντὰ στὴν τζιμινέα, ὥςπου ὅμως νὰ κατασταλάξῃ στὴν πολθρόνα της, νὰ στρωθῆ, ἔπρεπε ὁ Ἀντρέας νὰ τὴ βαστᾷ καὶ λίγο λίγο νὰ τὴ χαμηλώνῃ, μὴν τύχῃ καὶ μὲ τὸ παραμικρὸ παραστράτημα ἡ φούσκα δκιμονιστῆ. Ὅταν τὸ κατώρθωνε, ἀγάλια γάλια, σὰ νἄγγιζε πεταλούδα, νὰ τὴν ἀκκουμπήσῃ πιὰ στὴ θέση της, ἄρχιζε γλυκὰ γλυκὰ τὶς κουβέντες, τῆς ἔπιανε τὸ χέρι, τῆς τὸ χάδεβε, κάποτες τὴν κοίταζε στὰ μάτια καὶ τὰ δάκρια στάζανε στὰ μάγουλά του Περίεργο ποὺ τοῦ ἀφέντη τὰ δάκρια, τοῦ φίλου της, δὲν τὴ λυπίζανε τὴν Κατινούλα, δὲν τὴ σταναχωρούσανε· θαῤῥῶ μάλιστα πὼς τῆς κάνανε μεγάλο καλό· ἔβλεπε τὴν ἀφοσίωση, ἔβλεπε ἴσως καὶ τὴν ἀγάπη, τὴν ἀγάπη ποὺ ἄγνωρά της μέσα της εἶχε καὶ ποὺ ἀναγάλλιαζε ἡ ψυχή της, σὰν τὴν ἔννοιωθε στὸν Ἀντρεα. Εἴτανε τὸ ἴδιο αἴσθημα, γεννημένο στὰ ἴδια περιστατικά, στοὺς ἴδιους καημούς, καὶ τῶ δυωνῶ τους τὸ

«Centralblatt», ποὺ δημοσίεψε ἄρθρο τοῦ Dieterich γιὰ τὴ Δημοτική, ἔγραψε ὁ Χατζηδάκης γράμμα θυμωμένο· γράμμα θυμωμένο ἔγραψε καὶ στὸν Brugmann ! Μπορεῖ καὶ νὰν τονὲ φοβέρισε πὼς θὰ τὸν πάψει ! Καὶ οἱ Γερμανοί, καθὼς κ' οἱ Γάλλοι, θὰ ξεκαρδίζουνται στὰ γέλια μὲ τὸν ἱερὸ πόλεμο ποὺ κήρυξαν κατὰ τῆς Δημοτικῆς τὰ καμαρωμένα πρωτοπαλήκαρα τῆς καθαρεύουσας.

Καὶ σὲ ἄλλο «ἐπίσης σοβαρὸν διάβημα προέβη» ὁ κ. Χατζηδάκης· ἔπαψε ἀπὸ καιρὸ νὰ στέλνει τὰ βιβλία του στὸν Krumbacher· ἔκοψε δηλ. κάθε διπλωματικὴ σκέση μαζί του.

★

ΦΟΒΕΡΟΣ φαρσὲρ θἄναι ὁ φωτογράφος Ξανθόπουλος. Πῆγε ὁ κ. Πολύβιος Δημητρακόπουλος νὰ φωτογραφηθεῖ, κ' ἐπειδὴ, φαίνεται, ἡ πλάκα δὲν εἶταν τόσο καλὴ, βγῆκε στὸν ὦμο τοῦ κ. Δημητρακόπουλου κάπιος ἄσπρος λεκὲς κι ὁ καλός σου ὁ φωτογράφος τὸν ἔπεισε πὼς ὁ λεκὲς αὐτὸς εἶναι τὸ πνέμα τοῦ Βίχτωρα Οὐγκὼ ποὺ φωτογραφήθηκε μαζί του. Καὶ τώρα ὁ κ. Δημητρακόπουλος χαλάει τὸν κόσμο στὶς φημερίδες φωνάζοντας πὼς συνεργάζεται πάντα μὲ τὸ Βίχτωρα Οὐγκὼ καὶ γι' αὐτὸ τὸ πνέμα του βρίσκεται ἀδερφωμένο μὲ τὸ δικό του καὶ στιγμὴ δὲν τὸν παραιτᾶ.

Λυπούμαστε πολὺ γιὰ τὸ σέρσιμο τοῦ φωτογράφου, γιατὶ ἐπιτέλους μπορεῖ νὰ μὴν παραδεχόμαστε πὼς ὁ κ. Δημητρακόπουλος εἶναι μεγαλοφυΐα, μὰ αὐτὸ δὲ θὰ πεῖ πὼς τονὲ θαρροῦμε κι ἄθρωπο κωμικό, ποὺ νὰ μπορεῖ κάθε φωτογράφος νὰ παίζει μαζί του καὶ νὰν τοῦ κολνάει τενεκὲ στὴν οὐρὰ τῆς ραντεγκότας του. Ἔχει τόσα ἀστεῖα ὑποκείμενα ἡ Ἀθήνα καὶ μποροῦσε νὰ παίξει μαζὶ τους ὁ Ξανθόπουλος. Δὲν τοῦ εἶναι ὅμως συχωρεμένο ποτὲ νὰ παίζει μ' ἕνα συγραφέα, ὅσο καὶ ἂν ὁ συγραφέας αὐτὸς λέγεται Δημητρακόπουλος κ' ἔχει στὴ ράχη του, μαζὶ μὲ τὸ πνέμα τοῦ Οὐγκὼ καὶ μὲ τόσα ἄλλα, καὶ ἕνα «Μυστικὸ τῆς ζωῆς».

★

ΔΗΜΟΣΙΕΥΤΗΚΕ τὶς προάλλες σ' ὅλες τῆς Ἀθηναϊκες φημερίδες ἕνα ὑβριστικώτατο γράμμα κάπιου Φραντζέζου, ποὺ ὅσο δούκας κ' εὐγενὴς κι ἂν εἶναι, ἀποδείχτηκε ἀγενέστατος, ἀφοῦ μὲ χαμάλικες κι ἄναντρες φράσες ἔβριζε μιὰ ἑλληνικὴ οἰκογένεια. Οἱ φημερίδες μας τὸ δημοσιέψανε τὸ γράμμ' αὐτό, γιατὶ πλερωθήκανε βέβαια, μὰ τὴν ἄλλη μέρα ὅλες, καὶ πρώτη πρώτη ἡ «Ἑστία» ποὺ δημοσίεψε τὸ γράμμα καὶ Γαλλικὰ καὶ Ρωμαϊκα, θυμηθήκανε πὼς εἶναι *ἑλληνικὲς* φημερίδες καὶ βρίσανε τὸν κ. Δοῦκα γιὰ τὴν ἀδιάντροπη καὶ ἄναντρη γλώσσα του.

Στὶς καμαρωμένες αὐτὲς Μαγδαληνὲς μπορεῖ νὰ πεῖ κανείς· «Ἀ νομίζετε πὼς τὸ γράμμα τοῦ Λασσὰλ Ρουσεμὼρ ἔβριζε καὶ ξευτέλιζε Ἑλληνικὴ οἰκογένεια, ἔπρεπε νὰ μὴν τὸ δημοσίεψετε, κι ἂς σᾶς πλέρωνε μὲ εἰκοσόφραγκα κάθε λέξη· τώρα ποὺ τὸ δημοσιεψατε βουλεθῆτε, γιατὶ εἶναι ἐπίσης ἄναντρο νὰ φᾶτε τοῦ ἀθρώπου τὸν παρᾶ κ' ὕστερα νὰν τονὲ βρίζετε».

★

«ΘΟΛΟΥΤΑΙ ὁ Πολιτικὸς Ὁρίζων». Φράση στερεότυπη τοῦ Ἀθηναϊκοῦ τύπου ποὺ μπαίνει σὲ κυκλοφορία πάντα τέτια ἐποχή, ὅταν τύχει, σὰν καὶ φέτο, νὰ μὴν ἔχει ἀκόμα ἀνοίξει ἡ Βουλή,

Τὴ φορὰ αὐτὴ τὸν «ὁρίζοντα» τονὲ θολώνει ὁ κ. Μπουφίδης, ἀκολουθούμενος ἀπὸ «ὁμάδα δυσηρεστημένων Κυβερνητικῶν βουλευτῶν» οἱ ὁποῖοι κτλ.εἶναι πρόθυμοι νὰ ξεθολώσουν καὶ νὰ γαλτνέψουν τὸν ὁρίζοντα ὅτα θὰ τοὺς δοθοῦνε τὰ ρουσφέτια ποὺ ζητοῦν. Καὶ θὰν τοὺς δοθοῦνε,γιατὶ ἡ Κυβέρνηση δὲν ἔχει, φαίνεται, ακόμα κέφι νὰ πέσει καὶ νὰ δεῖ πρωθυπουργὸ τὸ χαριτωμένο κ. Μπουφίδη.

αἴστημα· γιὰ τοῦτο καὶ στὸν πόνο τους ἀκόμη τοὺς ἄνοιγε τὴν καρδιά, χωρὶς νὰ καταλάβουνε τί τοὺς τὴν ἀνοίγει.

Τὴν ἠθικὴ δνναμή της ἡ Κατινούλα πάντα τὴν εἶχε· σὰν τῆς ξεγλιστροῦσε καμιὰ φορὰ κ' ἔφεβγε, ἄπλωνε καὶ τὴν ἄρπαζε γλήγορα. Τὴν κεριακὴ ποὺ ἦρθε ὁ Ἀντρέας, ἡ διαθεσή της, ἐννοεῖται, χρυσή, σὰ νὰ ξύπνησε πάλε μέσα της τὸ κουράγιο. Κι ὡς τόσο τὴ δεφτέρα καὶ τὴν τρίτη, ποὺ τὴ βασάνισε ἡ φούσκα, δὲν κρατήθηκε,τὸ φώναξε καὶ μπροστὰ στὸν Ἀντρέα πὼς φτάνει της πιά, πὼς θέλει, θέλει νὰ πεθάνῃ.

(ἀκολουθεῖ)

ΘΕΑΤΡΟ ΚΑΙ ΚΡΙΤΙΚΗ

Στὴν τόση κίνηση ποὺ τὸ φετεινὸ καλοκαῖρι ἔγινε γύρω σὲ ἔργα, σὲ συγραφεῖς, καὶ σὲ ἠθοποιούς, ἡ κριτικὴ τῶν ἐφημερίδων, ἡ εὔκολη ρεπορτερίστικη κριτική,μίλησε κάμποσο, θορύβησε ἀρκετά, καὶ μποροῦμε ἐξαίρετα νὰ ποῦμε πὼς δὲ φειδωλεύτηκε καθόλου σ' ἐπαίνους, σὲ θαμασμούς, καὶ τὲ λιβανίσματα. Ἔκανε πολὺ καλὰ καὶ δὲν εἴμαστε βέβαια ἐμεῖς ποὺ θὰ τὴν κατηγορήσουμε. Ἡ κριτικὴ τῶν ἐφημερίδων τέτοια πάντα στάθηκε κι' οὔτε μπορεῖ ἴσως κι' οὔτε πρέπει νὰ εἶναι ἀλλιώτικη. Οἱ λίγες γραμμὲς ποὺ ὁ τύπος μας ἀφιερώνει στὸ θέατρο, δὲν ἀρκοῦνε γιὰ συστηματικὴ κρίση μ'ὅλα τὰ στοιχεῖα τῆς φιλολογικῆς ἀνάλυσης ἑνὸς ἔργου. Ὕστερα κ'οἱ ἄνθρωποι ποὺ καταπιάνουνται τέτοια δουλειὰ δὲν ἔχουν τὰ ἐφόδια ποὺ ἀπαιτοῦνται· εἶναι δημοσιογράφοι σκέτοι χωρὶς τὴ φιλολογικὴ μόρφωση τὴν ἀπαραίτητη. Στὸν τόπο μας ἔχουν πολὺ μπερδευτεῖ τὰ ὅρια τῆς δημοσιογραφίας καὶ τῆς φιλολογίας ὥστε νὰ μὴ γίνεται καμιὰ σκεδὸν διάκριση στὶς δυὸ αὐτὲς ἰδιότητες. Κάποτε κι' αὐτοὶ ἀκόμα οἱ ρέπορτερ νομίζουν πὼς δουλειά τους εἶναι ἡ κριτικὴ ἑνὸς ἔργου,ὅπως δουλειά τους εἶναι ἡ μεταφορὰ εἰδήσεων ἀπ' τὴν ἀστυνομία στὰ γραφεῖα τῆς ἐφημερίδας. Βλέπετε, ἔχουν τόση σκέση τὰ δυὸ αὐτὰ πράματα. Γι' αὐτὸ τὸ λόγο ἔχω τὴν ἰδέα πὼς καλὰ κάνουν οἱ ἄνθρωποι κι' ἀντὶ νὰ κρίνουν περιορίζουνται μόνο νὰ λιβανίζουν ἀδιάκοπα συγραφεῖς, ἔργα καὶ ἠθοποιούς, ἀφοῦ οὔτε συγραφεῖς εἶδαν ἢ διάβασαν καλλίτερους, οὔτε ἠθοποιοὺς ἄκουσαν. Ἡ κριτικὴ τῶν Ἑλληνικῶν ἐφημερίδων ἀναγκαστικὰ τέτοια εἶναι καὶ τέτοια θὰ μείνῃ ὅσο οἱ στῆλες του; εἶναι χωράφια ἀδέσποτα ὅπου ὁ καθένας τους λεύτερα ὀργώνει.

★

Ὑπάρχουν ὅμως καὶ κριτικὲς ποὺ δημοσιεύτηκαν σὲ περιοδικὰ μὲ τὴν ὑπογραφὴ γνωστῶν λογογράφων, ποὺ ἔχουν βέβαια ὅλη τὴ φιλολογικὴ μόρφωση ποὺ ἀπαιτεῖται γιὰ τὴν κρίση ἑνὸς ἔργου. Κι' αὐτὲς ὅμως δὲ φειδωλεύτηκαν σὲ λιβανίσματα, κι' αὐτὲς ἀνακήρυξαν μεγάλους συγραφεῖς, κι' αὐτὲς ἔκριναν χωρὶς νὰ κρίνουν. Δὲ μιλῶ ἐδῶ γιὰ ἔργα οὔτε γιὰ συγραφεῖς· δὲ γνωρίζω κανένα συγραφέα οὔτε μ'ἐνδιαφέρει κανένα ἔργο. Ὁ λόγος εἶναι γιὰ κριτικές Μπορεῖ οἱ συγγραφεῖς νὰ εἶναι μεγάλοι καὶ τὰ ἔργα τους ἀριστουργήματα. Αὐτὸ θὰ μᾶς τὸ πῇ θὰ μᾶς τὸ *ἀποδείξῃ* βέβαια ὁ κριτικός. Οἱ κρίσες ὅμως ποὺ διαβάσαμε,τέτοιο πρᾶμα δὲ μᾶς τὸ ἀποδείξανε, μᾶς τὸ περιγράψανε μόνο. Σ'ἄλλους τόπους λιγώτερο σοφοὺς καὶ μεγάλους, σὲ τόπους ποὺ ἄφθονη εἶναι ἡ φιλολογικὴ παραγωγή, καὶ ποὺ ἀνάμεσα στὸ πλῆθος τῶν βιβλίων καὶ τῶν θεάτρων ὁ ἀναγνώστης ἢ ὁ θεατὴς βρίσκεται σ' ἀπορία ποιό βιβλίο νὰ διαβάσῃ, ἢ ποιὸ θεατρικὸ ἔργο νὰ πάῃ νὰ δῇ, βγαίνει ὁ κριτικὸς, ποὺ δουλειά του εἶναι πολλὰ νὰ διαβάζῃ καὶ πολλὰ νὰ βλέπῃ, καὶ τοῦ λέει,τοῦ ὑποδείχνει τί πρέπει νὰ διαβάσῃ καὶ τί πρέπει νὰ δῇ, ἀποδείχνοντας συνάμα καὶ τὸ γιατί. Μ' ἄλλα λόγια ὁ ξένος κριτικὸς ποὺ θὰ γράψῃ τὴ γνώμη του, καταδέχεται νὰ τὴ δικιολογήσῃ καὶ νὰ ἐκθέσῃ ὁλόκληρη τὴ σειρὰ τῶν σκέψεων ποὺ τὸν ἔφεραν σὲ τοῦτο ἢ σὲ κεῖνο τὸ συμπέρασμα. Ἐδῶ ὅμως ἕνα τέτοιο πρᾶμα πουθενὰ δὲ γίνεται. Οἱ δικοί μας κριτικοὶ (ὁ λόγος γιὰ τοὺς θεατρικοὺς) πετοῦν ἔτσι τὴν ἀτομική τους γνώμη σὰν ἀξίωμα, περιγράφουν τὴν ὑπόθεση τοῦ ἔργου, καὶ κλείνουν τὴν κρίση τους μ' ἐπιφωνήματα θαμασμοῦ ἢ μὲ εἰρωνικὰ ἀστεῖα. Ἔτσι νομίζουν πὼς ἔγραψαν κριτικές. Ἡ ἀνάλυση τῆς ψυχῆς ἑνὸς ἔργου,τοῦ ἐσωτερικοῦ συνδέσμου ποὺ ἑνώνει τὴ ζωὴ τῶν ἡρώων του, τῶν μεγάλων κοινωνικῶν ζητημάτων ποὺ μπορεῖ νὰ ἀγγίζει, τῆς ψυχολογίας του καὶ τῆς ἠθικῆς του, ἡ ἐξέταση τῆς πλοκῆς καὶ τῆς δραματικῆς του τέχνης, τοῦ διαλόγου, ὅλ' αὐτὰ εἶναι ἄγνωστα στὴ θεατρική μας κριτική.

★

Θεατρικὰ ἔργα στὴν Ἑλλάδα δὲν ὑπάρχουν ἴσως καὶ γι' αὐτὸ δὲν ὑπάρχει κριτική. Εἶναι μιὰ ἰδέα κι' αὐτή ! Μὰ πρῶτα εἶν' ἀλήθεια πὼς θεατρικὰ ἔργα, μ' ὅλη τὴ σημασία τῆς λέξης, δὲν ὑπάρχουν; Τὸ βέβαιο εἶναι πὼς ἐνῶ σ' ὅλα τὰ εἴδη τοῦ λόγου ἡ νεοελληνικὴ φιλολογία ἔκανε σπουδαῖα βήματα καὶ πὼς ὑπάρχουν ἔργα που θὰ τὰ ζήλευε ἡ ἐκλεχτότερη παραγωγὴ ἄλλων ἐθνῶν, τὸ θέατρο καθόλου ἢ ἐλάχιστα προχώρησε. Κι ὁ λόγος εἶναι πὼς τὰ καλύτερα, τὰ ὑγιέστερα στοιχεῖα τῆς φιλολογίας μας, ἔμειναν πάντα μακρυὰ ἀπ' τὴ σκηνὴ σὰν κάποιος ἀόρατος κίντυνος νὰ τ' ἀπειλοῦσε. Τὸ θέατρο τρομάζει, αὐτὴ εἶναι ἡ ἀλήθεια. Ἕνα σκηνικὸ ἔργο παρουσιάζεται τολμηρὸ καὶ θρασὺ νὰ ζητήσῃ ἀμέσως τὴν ἀπόδειξη τῆς ἐπιτυχίας, ἐνῶ τὸ βιβλίο μόλις φανερώνεται σεμνὸ καὶ δειλὸ κι' ἀφίνεται στὸ πέρασμα τοῦ χρόνου γιὰ νὰ πάρῃ τὴ σφραγίδα τῆς ζωῆς. Τέτοια ἰδέα, τέτοιος φόβος ἴσως, κράτησε μακρυὰ ἀπ' τὸ θέατρο πρόσωπα σεβαστὰ καὶ μεγάλα πιὰ στὴ φιλολογία, ἐνῶ πάλι ἄλλοι ἀπ' τοὺς ἐπιτήδειους ὥρμησαν, τὸ κυρίεψαν, τὸ κατέλαβαν, ὀργίασαν κ' ἐξακολουθοῦν νὰ ὀργιάζουν. Ἡ ἱστορία κ' ἡ πατρίδα εἶταν τὰ μόνα τους φιλολογικὰ ἐφόδια. Κι' αὐτὰ φτάνουν γιὰ τὴν ἐπιτυχία τους. Τέτοια ἔργα πὼς νὰ δημιουργήσουν κριτική, ἂν εἶν' ἀλήθεια πὼς τὰ ἔργα δημιουργοῦν τὴν κριτική, κι' ὄχι ἡ κριτικὴ τοὺς συγραφεῖς; Σὲ τέτοια ἔργα ἔφτανε ἡ δημοσιογραφικὴ κριτική, τὰ ρεπορτερίστικα λυβανίσματα,ἡ πρόσκαιρη δόξα κ' ἡ χρηματολογία. Ἡ κριτικὴ εἶναι ἀνάγκη, τὰ καλὰ ἔργα θὰ γεννήσουν τὴν ἀνάγκη τῆς καλῆς,τῆς ἐκλεχτῆς κριτικῆς. Ὡς τώρα ἡ ἀνάγκη αὐτὴ δὲν ὑπῆρχε, ἀφοῦ ἔργα δὲν ὑπήρχανε, μερικὰ ὅμως σημάδια φέτος μᾶς δείχνουν κάποιο ροδοχάραμμα δραματικῆς τέχνης στὴν Ἑλλάδα καὶ μ' ἀπορία στρέφουμε γύρω μας νὰ βροῦμε τὴν κριτικὴ ποὺ θὰ δείξῃ καὶ θὰ μᾶς ἀποδείξῃ ἕνα μεγάλο ἔργο ποὺ μπορεῖ ἄξαφνα νὰ γεννηθῆ αὔριο, κ' ἐμεῖς ἴσως οἱ ἀμύητοι σὲ κάποια μυστήρια τῆς τέχνης, δὲ θὰ τὸ ἀντιληφθοῦμε.

★

Κάποια σημάδια, λέγοντας παραπάνου,ἐννοοῦσα τὰ δυὸ τρία ἔργα ποὺ παραστάθηκαν φέτος γραμμένα ἢ ἀπὸ νέους ποὺ τώρα μόλις φαίνουνται στὴ φιλολογία, ἢ ἀπὸ ἄλλους γνωστοὺς πιά,μὰ ποὺ πρώτη φορὰ γράφουν δραματικὸ ἔργο. Τὰ ἔργα αὐτὰ ἔχουν ὅλη τὴν ἀδυναμία τῶν *πρωτολείων* καὶ δείχνουν τοὺς συγραφεῖς τους ὁλότελα ἀνήξερους ἀπὸ σκηνή. Τὸ πρᾶμα εἶναι πολὺ φυσικό, ἡ δραματικὴ τέχνη εἶναι κάτι ὁλωσδιόλου ξεχωριστὸ ἀπ' τὴν ἔμπνευση. Ὅταν λέμε δραματικὴ τέχνη, ἐννοοῦμε βέβαια τὴ δύναμη ποὺ ἔχει ὁ συγραφέας, στὴν πιὸ ἀληθινή, στὴν πιὸ φυσική, ἀναπαρασταση τῆς ζωῆς μεσ' στὰ στενὰ ὅρια τοῦ τόπου καὶ τοῦ χρόνου ποὺ τοῦ ὁρίζει τὸ θέατρο. Μιὰ τετοια τέχνη δὲν εἶναι ζήτημα ἁπλοῦ ταλέντου. Χρειάζεται κάποια μελέτη καὶ ταχτικὴ παρακολούθηση τοῦ θεάτρου. Σ' αὐτὰ πρέπει νὰ ὑπάρχῃ πάντα καὶ τὸ ταλέντο, δὲν εἶναι ὅμως καὶ τὸ μόνο συστατικὸ γιὰ τὴ συγραφὴ θεατρικοῦ ἔργου. Κ' εἶναι μι' ἀλήθεια αὐτὴ ποὺ ἀποδείχνεται θαμάσια σ' ὁποιον μελετᾶει τὰ ἔργα τῶν μεγάλων δραματικῶν. Στὸν Ibsen ποτὲ δὲν ἔλειψε ἡ ἔμπνευση κι' ὅμως ἡ μορφὴ τῆς δραματικῆς του τέχνης διαφέρει καταπληχτικὰ στὰ τελευταῖα του ἔργα ἀπὸ τὰ πρῶτα. Οἱ μεγάλες ἰδέες του, ἡ ἀλήθεια, κ'ἡ ζωὴ ὑπάρ-

χουν σ' ὅλα του τὰ δράματα, ἡ τέχνη ὅμως τῆς σκηνῆς μόνο στὰ τελευταῖα ὑψώνεται σὲ σοφόκλειο πραματικὰ δύναμη. Ἔτσι βλέπουμε πὼς στὸ θέατρο δὲν εἶναι μόνο τὸ ταλέντο ποὺ φτιάχνει τὸ συγγραφέα, καὶ δὲν ἀρκεῖ ἡ ἔμπνευση γιὰ νὰ γίνῃ ἕνα δρᾶμα, ἀλλὰ χρειάζεται καὶ κάτι ἄλλο, ἡ ἐπιστήμη. Γιατὶ ἡ δραματικὴ τέχνη σ' ἕνα ἔργο, εἶναι ἡ ἐπιστήμη ποὺ σοφὰ καὶ τεχνικὰ ξέρει νὰ βρίσκῃ μεσ'στὸν ἀπεραντο κάμπο τῆς ἔμπνευσης, τὸ κατάλληλο μονοπάτι ποὺ θὰ περάσουν οἱ ἥρωές του. Γιὰ τοῦτο καὶ πολλοὶ κατηγόρησαν τὸ θέατρο πὼς ἐμποδίζει τάχα τὸν καλπασμὸ τοῦ πνεύματος, σ' αὐτὸ ὅμως ὑποτάχτησαν οἱ Σοφοκλῆδες κ' οἱ Αἰσχύλοι κι' ἔγραψαν τ' ἀθάνατα ἔργα τους, ὥστε ἐμεῖς νὰ μὴν ἔχουμε τὸ δικαίωμα νὰ ἐπαναστατήσουμε. Ὁ Σαίξπηρ εἶταν ἕνας τέτοιος ἐπαναστάτης κι' ἄφησε ἀκράτητη τὴν ἔμπνευσή του περιφρονώντας σὲ πολλὰ του ἔργα κάθε ἰδέα σκηνικῆς τέχνης· μὰ ποιός ἀπ' τοὺς μέλλοντες συγγραφεῖς θὰ σταθῇ τόσο μεγάλος τόσο θεῖος σὰν ἐκεῖνον;

Τὸ συμπέρασμά μου εἶναι πὼς θὰ περάσουν πολλὰ χρόνια πρὶν δοῦμε δραματικὸ ἔργο τέλειο στὴν Ἑλλάδα καὶ τὴν ἰδέα μου αὐτὴ βασίζω στ' ὅτι οἱ παλιοὶ λογοτέχνες μας ποὺ ἔχουν ἴσως ὅλη τὴν ἔμπνευση δὲν ἔχουν πιὰ τὴν ὄρεξη ἢ τὸν καιρὸ νὰ παρακολουθήσουν τὴ θεατρικὴ ἐπιστήμη. Οἱ ἄλλοι πάλι οἱ νέοι ποὺ ἄρχισαν νὰ παρακολουθοῦν τὸ θέατρο, θὰ γράψουν ἀρκετὰ μέτρια πράματα ἀκόμη γιὰ ν' ἀποχτήσουν τὴν ἐκλεχτὴ ἔμπνευση καὶ τὴν πρεπούμενη μάθηση τῆς σκηνῆς. Ἐξὸν πιὰ ἂν ἔχουμε τὴν εὐτυχία ν' ἀποχτήσουμε ἐμπνευσμένο ποιητὴ ποὺ νὰ ἔχῃ ἔμφυτη καὶ τὴ δραματικὴ τέχνη. Εἶναι ὅμως τόσο σπάνιο· ἡ ἱστορία τῆς φιλολογίας τουλάχιστο αὐτὸ μᾶς λέει.

Ἡ Κριτικὴ ὅμως φέτο θορύβησε ἀρκετὰ γύρα στὰ ἔργα ἑνὸς γνωστοῦ λογίου κ' ἑνὸς ἄλλου νέου ποιητῆ ποὺ τώρα τελευταῖα παρουσιάστηκε μὲ πρωτοτυπία ἀρκετὴ καὶ μὲ κάποια δύναμη. Δὲν ἔχουμε τίποτα νὰ ποῦμε γιὰ τὰ δράματα αὐτά, ποὺ πολὺ πιθανὸ νὰ εἶχαν ὅλες τὶς ἀρετὲς κι' ὅλα τὰ προσόντα ποὺ μᾶς ἀνάφεραν οἱ κριτές του. Ἐκεῖνο ποὺ θέλουμε νὰ τονίσουμε (κ' ἔτσι γυρίζουμε στὸ θέμα μας) εἶναι τὸ ἀμέθοδο, τὸ ἄσκοπο τῶν κριτικῶν κυτῶν, ποὺ μ' ὅσα κι' ἂν εἶπαν δὲν κατόρθωσαν καθόλου νὰ μᾶς πείσουν γιὰ τὰ ζητήματα ποὺ ὑποστήριζαν. Αὐτὸ βέβαια δὲν ἔγινε οὔτε ἀπὸ κακή μας πίστη οὔτε ἀπὸ παραξενιά, ἀλλ' ἁπλούστατα γιατὶ στὰ ὅσα διαβάσαμε πουθενὰ δὲν εἴδαμε κριτικὴ παρὰ μόνο περιγραφὴ τῆς ὑποκειμενικῆς γνώμης τοῦ ἀρθρογράφου. Πουθενὰ δὲν εἴδαμε ἀνάλυση φιλολογικὴ τοῦ ἔργου μ' ὅλα τὰ στοιχεῖα μιᾶς τέτοιας ἀνάλυσης παρὰ μόνο περιγραφὴ σκέτη τῆς ὑπόθεσης. Πουθενὰ δὲ βρήκαμε ἀνάλυση χαραχτήρων, ἐξέταση τῆς πλοκῆς, παρατήρηση τοῦ θέματος κι' ἕνα σωρὸ πράματα ποὺ ὁ κριτικὸς ὀφείλει νὰ βλέπῃ, νὰ ἐξετάζῃ, νὰ ἀναλύῃ.

Γιὰ τὸ πρῶτο ἀπὸ τὰ ἔργα αὐτὰ γράφτηκε πὼς εἶναι τέλειο ἀπὸ τὴν ἔποψη τῆς δραματικῆς τέχνης καὶ πὼς εἶναι τὸ μόνο δρᾶμα ποὺ παραστάθηκε. Γιὰ τὸ δεύτερο πὼς εἶναι ἀριστούργημα, πὼς εἶναι μεγαλοφυΐα. Φυσικὰ ἕνας ἀναγνώστης ποὺ ξέρει νὰ διαβάζῃ καὶ ποὺ νοιώθει τί διβάζει, θὰ ζητήσῃ νὰ μάθῃ γιατὶ τὸ πρῶτο ἔργο εἶναι τέλειο ἀπὸ ἔποψη δραματικῆς τέχνης, καὶ τὸ δεύτερο ἀριστούργημα, κι' ἂν αὐτὸ τὸ γιατὶ δὲν ἐβρῇ παρακάτω ταχτικὰ καὶ φωτεινὰ δικιολογημένο, δὲ θὰ πειστῇ καθόλου γιὰ ὅσα διάβασε, μ' ὅλες τὶς λυρικὲς διαβεβαιώσες τοῦ κριτικοῦ. Ἐκεῖνο ποὺ ζητάει ὁ μορφωμένος ἀναγνώστης ἀπὸ τὴν κριτικὴ εἶναι ἡ ἔκθεση τοῦ τρόπου ποὺ σκέφτηκε μέσα του ὁ κριτικὸς γιὰ νὰ φτάσῃ σ' ἕνα συμπέρασμα. Ἡ μιὰ ἰδέα φέρνει τὴν ἄλλη κ' ἡ ἁλυσίδα τῶν ἰδεῶν αὐτῶν καταλήγει σ'ἕνα πόρισμα· τὸ πόρισμα αὐτὸ βγάζει ὁ κριτικὸς ἀφοῦ ἐκθέσει πρῶτα ὅλη τὴ σειρὰ τῶν ἰδεῶν του. Ἔτσι ἐκεῖνος ποὺ τὸν διαβάζει, μπορεῖ ἐξαίρετα νὰ παρακολουθήσει σὰν ἀλγεβρικὴ ἐξίσωση ὁλόκληρη τὴ διανοητικὴ δουλειὰ ποὺ ἔγινε μέσα στὸ κεφάλι τοῦ κριτικοῦ κ' ὕστερα νὰ παραδεχτῇ, ἂν θέλει, τὸ συμπέρασμά του ἢ ὄχι. Ἀλλὰ πῶς; Ἂν θέλει νὰ τὸν ἀντικρούσῃ, πρέπει πρῶτο νὰ ρίξῃ τὶς ἰδέες ποὺ τὸν ἔφεραν σὲ μιὰ τελικὴ σκέψη κ' ἔτσι ν' ἀποδείξῃ καὶ τὸ συμπέρασμα ψεύτικο κι' ὄχι ἀμέσως ν' ἀρνηθῇ τὴν ἀλήθεια τοῦ πορίσματος χωρὶς ν' ἀγγίξῃ τὶς ἰδέες. Μὲ τέτοιο τρόπο, μὲ τὸν πόλεμο τῶν ἰδεῶν, γίνεται ἡ συζήτηση κι' ἀπ'αὐτὴ βγαίνει ἡ ἀλήθεια. Στὸν τόπο μας ὅμως ἡ κριτικὴ εἶναι κι' αὐτὴ ἀνάποδη καθὼς τόσα ἄλλα. Ἔρχεται ὁ ἕνας καὶ μᾶς λέει: Τὸ τάδε ἔργο εἶναι ἀριστούργημα. Βγαίνει ὁ ἄλλος κι' ἀπαντᾶ· «Δὲν ξέρεις τί λές, τὸ ἔργο δὲν ἀξίζει τίποτα» Μὰ γιατὶ εἶναι ἀριστούργημα ἢ γιατὶ δὲν ἀξίζει τίποτα, κανεὶς δὲν καταδέχεται νὰ μᾶς τὸ δικιολογήσῃ. Ὑπάρχει ἄραγε καὶ τὸ ἐλάχιστο μόριο κρίσης σὲ τέτοια κριτική;

Θὰ εἴμουνα ἄδικος ἂν κλείνοντας τὸ ἄρθρο μου αὐτὸ δὲν ἀνάφερα καὶ δυὸ παρήγορες ἐξαίρεσες μέσα στὸ πλῆθος τῶν ἄκριτων κριτικῶν. Ἡ πρώτη φάνηκε στὸ «Σκρίπ» μὲ ὑπογραφὴ Ρεβέκα. Ἡ Ρεβέκα ξέρει πολλὰ πράματα, τῆς ἀρέσει καὶ νὰ συζητῇ, καὶ ν' ἀποδείχνῃ. Ἔχει καὶ σωστὲς ἰδέες. Ἡ ἄλλη φάνηκε στὸ «Νουμᾶ» μὲ ὑπογραφὴ «Κριτικὸς τοῦ Νουμᾶ». Ἡ κρίση του γιὰ τὸ «Γιὸ τοῦ Ἴσκιου» εἶταν ἡ πιὸ μελετημένη, ἡ πιὸ φωτεινὴ κρίση ἀπ' ὅσες δημοσιεύτηκαν. Ἡ ἰδέα μου λοιπὸν ποὺ παραπάνου ἀνάφερα πὼς τὰ καλὰ ἔργα θὰ γεννήσουν τὴν καλὴ κριτικὴ φαίνεται πὼς ἀρχίζει ν' ἀληθεύῃ. Οἱ δυὸ αὐτὲς ἐξαίρεσες μᾶς τὸ δείχνουν.

Λ. ΣΙΓΑΝΟΣ

ΘΑΜΕΝΗ ΑΓΑΠΗ

(Ἀπὸ τὸ βιβλίο τοῦ κ. Κίμ. Μιχαηλίδη «Σὰ ζωὴ καὶ σὰν παραμύθι»).

ΑΚΤΗ

Κάτω ἀπὸ τέτοιον οὐρανὸ γιατί ἡ λύπη νὰ χωρῇ; Τί ἔχεις, καὶ στὴ ματιά σου μέσα κυλοῦνε σκέψεις θλιβερὲς καὶ φοβισμένες φεύγουν στῆς πονεμένης σου ψυχῆς τὰ βάθη;

ΧΑΡΗΣ

Εἶναι γραφτό. Ἄθελα στὴν ἀγκαλιὰ τῆς λύπης πέφτομε. Κουράζει αἰώνια χαρά. Πόσες φορὲς νὰ ξαποστάσῃ θέλει ἡ ψυχὴ σὲ μιὰ ἐμορφιὰ ποὺ μακρυά μας φτερουγίζει, ποὺ ἄγγιξε στὸ πέταμά της τὴ ζωή μας μιὰ στιγμή, καὶ ἡ τρελλὴ ἡ φαντασία αἰώνια τήνε ζητᾷ, παντοῦ, στὴν φύσι, στὴν τέχνη μέσα, μέσα στὸν ἔρωτα!

ΑΚΤΗ

Ὁ ἔρως δὲν ἀρκεῖ;

ΧΑΡΗΣ

Καὶ τί ἄλλο εἶναι ἡ ζωή; Ὅλα μὲ πάθος τ' ἀγκαλιάζει, μὲ ἀγάπη, μὲ λαχτάρα. Αὐτὴ ἡ λύπη τί ἄλλο εἶναι παρὰ ἀγάπη; Ἀγάπη ἀνέφικτη, τρελλή, ὀνειρεμένη. Κάτι ποὺ πάντοτε ζητεῖ ὁ ἄνθρωπος καὶ ὕστερα ἀπὸ χίλιες περιπλανήσεις γέρνει σὲ μιὰν ἀγκάλη ἀπάνω καὶ πάντα πονεῖ καὶ καίεται.

ΑΚΤΗ

Στοῦ ἔρωτος τὴ ζεστασιὰ ὅλα νὰ σβύνουν ἤλπισα. Ὅλα ἀπὸ φῶς νὰ πλημμυροῦνε. Τὴ ζωὴ ὀνειρεύθηκα χαρὰ παντοτεινή. Νὰ σταματᾷ γιὰ μιὰ στιγμή, καὶ πάλι πιὸ τρελλὴ ν' ἀρχίζῃ καὶ πιὸ εὐτυχισμένη. Ἡ εὐτυχία εἶναι ἄστατη, ἄγνωστη στὰ μάτια μας, ποὺ δὲν μποροῦν νὰ φθάσουν ἐκεῖ ποὺ φθάνουν τὰ μάτια τῆς ψυχῆς.

ΧΑΡΗΣ

Πές μου, σ' ἔφερε ποτὲ τὸ βῆμα σου ἐμπρὸς σ' ἐρημοκκλῆσι; Ἄσημο, ἐρημικό, μοναχεμένο, ποὺ δὲν ἀκούει λειτουργιά, οὔτε τὸ θυμιατὸ ταράσσει τὴ γαλήνη του, οὔτε ποτὲ μυστήριο σκορπᾷ καμπάνα γύρω του, σὲ κάνει πονετικὰ νὰ σταματήσῃς, νὰ ξαναπλάσῃς στὴ μοναξιά του μέσα σβυσμένο ἕνα ὄνειρο, τὸ ὄνειρο τὸ αἰώνιο τῆς ζωῆς. Στὸν ἔρημον αὐτὸν βωμὸ ἕνας ἅγιος λατρεύθηκε. Καὶ τὸ λιβάνι εὐώδιαζε στὴν εἰκόνα του ἐμπρός, κι' ἐρχότανε ὁ πιστός, τὸ τάμα του νὰ φέρῃ μὲ εὐλάβεια, μὲ ἀγάπη. Καὶ τώρα ἀκόμα, στὴ θλιβερὴ σιγή του θ' ἀκούσῃς ἦχο θλιβερό... Καὶ στὴ ζωή μας μέσα, σὲ κάθε ἀνθρώπου τὴ ζωή, εἶν' ἕνα ἐρημοκκλῆσι. Μιὰ ψαλμωδία, ποὺ μόλις τὴν ἀκοῦμε σὰν μιὰ φωνὴ ἀπόκοσμη, μᾶς συγκινεῖ, μαγεύει τὴν ψυχή. Θαμμένης μας ἀγάπης τὸ τραγοῦδι... Χθὲς βράδυ τὸ στῆθος τῆς ἀγάπης μου μὲ ροδοδάφνης ἄνθια ἐστόλισα. Ὁλόγιομο τὸ φεγγάρι, μὲ ἅγιο φῶς ἐφώτιζε τὸ μονοπάτι. Ἡ θάλασσα ἐκεῖ κάτω, μακρυά, σὰν πλανεμένη, ἀκίνητη, νεκρή. Σ' ἕνα ποτῆρι ἤπιαμε κι' οἱ δυὸ τῆς ἀγάπης τὸ κρασί. Καὶ ἡ μορφή της ἔμορφη, λυπημένη, ἀγγελικὴ στὸ στῆθος μου ἀπάνω γέρνει, γυρεύει ζεστασιά. Χύνονται ἀπάνω μου τὰ ὁλόξανθα μαλλιά της. Καὶ θάφτω τὴν ἀγάπη μου σ' ἕνα φιλί.

Γιατὶ κυλοῦνε σκέψεις θλιβερὲς μέσ' στὴ ματιά μου καὶ φοβισμένες φεύγουν στῆς λυπημένης μου ψυχῆς τὰ βάθη;

ΑΚΤΗ

Ἄ, γιατὶ ἡ ἀγάπη νὰ πονῇ;

ΚΙΜΩΝΑΣ ΜΙΧΑΗΛΙΔΗΣ

ΡΩΜΙΟΙ ΚΑΙ ΒΟΥΡΓΑΡΟΙ

Τί φαρμάκι ἔπεσε μεταξύ τους καὶ κατατρώγονται σὰν ἄσπονδοι ἐχθροί, αὐτοὶ ποὺ γιὰ πενταχόσια χρόνια σὰν ἀδέρφια ζήσανε; Ἀπ' τὸν καιρὸ ποὺ ὁ Τοῦρκος πῆρε τὴν Πόλη κι' ὁ καταχτητὴς ξυπνὸς ἄνθρωπος ἔδωκε τότες προνόμια στὴν ἐκκλησία, κάμνοντας τὸν Πατριάρχη κεφαλὴ ὅλων τῶν χριστιανῶν τῆς Ἀνατολῆς, τί δὲν ἔκαμε ἀπὸ τότες ἡ ἐκκλησία γιὰ νὰ διαφεντέψῃ τὰ δίκια τοῦ καθενοῦ, χωρὶς νὰ κάμνῃ διάκριση ἂν εἶτανε Ῥωμιὸς ἢ Βούργαρος, ἢ Σέρβος, ἢ Ῥωμοῦνος, κι' ὅταν ἦρθε ὁ καιρὸς τῆς ἑλληνικῆς ἐπανάστασης, δὲν ἔτρεξαν ὅλοι νὰ χύσουν τὸ αἷμα τους γιὰ τὴ χριστιανοσύνη; Θυμοῦμαι τὸ μακαρίτη τὸν πατέρα μου ποὺ μοῦ τὰ δηγούντανε, κ' ἔκλαιγε σὰ μωρὸ παιδί. Ἐκτὸς ἀπὸ τὸν Πατριάρχη ποὺ κρέμασαν μαζὶ μὲ ἄλλους Δεσποτάδες, κοπαδιὲς ὁλόκληρες καλογέρων ποὺ εἶτανε στὰ

Μοναστήρια τῶν νησιῶν, τοὺς κατέβαζαν στὴν Πόλη γιὰ νὰ τοὺς σφάξουν σὰν τ' ἀρνιά. Τότες ὅλοι οἱ χριστιανοὶ εἶταν σὰν ἀδέρφια ἑνωμένοι, κι' ὅλοι τους κάμανε τὸ χρέος τους μὲ τὸ παραπάνου. Τὸ Πατριαρχεῖο εἶχε τὴ δύναμη ν' ἀποφασίζη γιὰ ὅλη τὴ χριστιανωσύνη, καὶ γιὰ κληρονομιές, καὶ γιὰ διαζύγια, καὶ γιὰ χρέη ἀκόμα, κι' αὐτὸ τὸ κάμαν χωρὶς νὰ κάμνη καμιὰ διαφορὰ σὲ τί ἐθνικότητα ἀνήκανε οἱ διαφερόμενοι. Δὲν ὑπάρχει παράδειγμα ποὺ φάνηκε μερολη̃πτικό. Τὰ κυριώτερα σκολιὰ εἶταν τότες, ἡ Μεγάλη Σχολὴ τοῦ Γένους, ἡ 'Εμπορικὴ Σχολὴ τῆς Χάλκης, καὶ ἡ Ἱερατικὴ Σχολή. Σ' ὅλα αὐτὰ τὰ σκολιὰ τρέχανε ἀπ' ὅλα τὰ μέρη τῆς 'Αφτοκρατορίας, καὶ 'Ρωμιοὶ καὶ Βούργαροι καὶ Σέρβοι καὶ 'Ρωμοῦνοι, γιατὶ ὅλοι θεωρούντανε καὶ ζούσανε σὰν ἀδερφοί. Τοῦτο ἄς τὸ μαρτυρήσουν κι' ὅλοι οἱ Βούργαροι Δεσποτάδες καὶ λαϊκοί, ποὺ στὰ σκολιὰ αὐτὰ ξεπαιδευτήκανε, ποὺ ἡ 'Εκκλησία σὰν καλὴ μητέρα πάντα τοὺς προστάτεψε καὶ περίθαλψε.

Τώρα ἀπὸ ποιόν χύθηκε τὸ φαρμάκι αὐτὸ τῆς διχόνοιας, εἶναι καλύτερα νὰ σωπαίνουμαι. 'Εκεῖνος ποὺ τόχυσε τόκανε γιὰ δικούς του σκοποὺς κι' αὐτὸ ἡ ἱστορία θὰ τ'ἀποδείξη καθαρά. Ἡ ἐκκλησία πάντοτες ἔκαμε τὸ χρέος της κ' ἔδειξε δυνατὸ στῆθος σ' ὅλες τὶς μηχανορραφίες, ποὺ δεξιὰ κι' ἀριστερὰ ἐπλέκανε ἐναντίο της. Τώρα τὰ πράματα κατάντησαν στὸ ἔπακρο. Ὁ ἕνας γυρέβει νὰ βγάλη τὸ μάτι τ' ἀλλουνοῦ. Σκοτωνόμαστε μεταξύ μας γιὰ νὰ εὐκολύνουμε, χωρὶς νὰ τὸ βλέπουμε, τὸ καταχθόνιο ἔργο ἐκείνου ποὺ πρωτόχυσε τὸ φαρμάκι μεταξύ μας. Θάρθη καιρὸς ποὺ θὰ τὸ καταλάβουμε καὶ ἔφκουμαι νὰ μὴν εἶναι πολὺ ἀργά.

Manchester.

11)24 τοῦ 'Οχτώβρη 1907.

ΕΩΜΕΡΙΤΗΣ

ΤΡΑΓΟΥΔΑΚΙ

Τὸ μόσκο μέσ' ἀπ' τὴν ψυχή μου
ἄνεμος ἄγριος τὸν σκορπᾷ·
ἀρρωστημένο τὸ κορμί μου
ποὺ τὸ φιλί σου ἀπουζητᾷ,
ἕνα κρυφὸ τὸ τρώει σαράκι,
κάνει τὴ νιότη μου φαρμάκι
μαζῆ καὶ τὴ χαρά.

Τοῦ πόθου μου τὴ ραξοβόλα
εἴσουν, ἐσύ, ἕνα καιρό,
σὰν τὸ πυτιστικὸ περβόλι
ἀπόμεινα δίχως νερό.
Πέρα, μακριά, ἀπὸ τὴν ξένη χώρα,
ποιός ξέρει ἂν θὰ γυρίσης τώρα
κι ἂν θὰ σὲ ξαναϊδῶ.

ΒΑΡΛΕΝΤΗΣ

Ο,ΤΙ ΘΕΛΕΤΕ

— Σὲ σοφὸ καὶ μακρὺ ἄρθρο του (κοίταξε «'Αθῆναι» 16 τοῦ 'Οχτώβρη, σελ 1 στηλ. 6) ὁ φίλος Ἄγγελος Τανάγρας ἀπαντώντας στὸν Κριτικὸ τοῦ Νουμᾶ, μᾶς βεβαιώνει, μαζὶ μὲ τόσα ἄλλα σοφὰ πράματα, πὼς ἡ γλῶσσα τοῦ δραμάτου του εἶναι ἡ *γλῶσσα τῶν αἰθουσῶνε*, ποὺ δὲν τὴν ξέρει ὁ Κριτικός μας, μὰ τὴν ξέρει καὶ τὴν παραξέρει ὁ φίλος Τανάγρας ποὺ *συχνάζει* στὰ σαλόνια

— Ὅ,τι συχνάζει ὁ φίλος Τανάγρας στὰ σαλόνια, κανεὶς δὲν τὸ ἀρνιέται. Φοβούμαστε μοναχὰ μήπως δὲ συχνάζει καὶ στὰ θέατρα, γιατὶ ἂ σύχναζε θὰ μάθαινε πολλὰ πράματα ποὺ λείπουν ἀπὸ τὰ θεατρικά του ἔργα.

— Ἡ «'Εστία» μιλώντας τὶς προάλλες γιὰ τὸ γράμμα τοῦ καθηγητῆ Φωκᾶ, μᾶς δήλωσε πὼς ἀρχίζουν πιὰ νὰν τῆς πειράζουν τὰ νεῦρα οἱ διάφοροι Μιστριωτοψυχάρηδες. Τί νὰ ποῦμε ἐμεῖς οἱ ἔρημοι μὲ τοὺς διάφορους Γιολντασογιανναροκύρους ποὺ μᾶς πεθάνανε τὸ στομάχι μας μὲ τὰ χωρατά τους ;

— Ἔξοχο ἔργο ἡ «Κυρὰ Βασιλικὴ» τοῦ λογίου κ. Βώκου. Τόσο ἔξοχο, ποὺ ἴσαμε τὴν ὥρα δὲ μᾶς ἔστειλε καμιὰ κρίση γι' αὐτὸ ὁ Κριτικὸς τοῦ Νουμᾶ. Μπορεῖ καὶ νὰ μὴ μᾶς στείλει, ἂν καὶ ἡ γνώμη μας εἶναι πὼς τέτια ἔργα καὶ τέτοι *ἐργοπλάστες* ἢ φαμπρικάντηδες πρέπει νὰ κρίνουνται γιὰ νὰν τοὺς μαθαίνει κι ὁ κόσμος.

— Ὁ καθηγητὴς κ. E Clément μετάφρασε φραντζέζικα τὴ «Ζωὴ κι 'Αγάπη στὴ Μοναξιὰ» τοῦ Ψυχάρη καὶ θὰν τὴν τυπώσει ἀργότερα. Τώρα θὰ μεταφράσει δηγήματα τοῦ Καρκαβίτσα.

— Ὁ κ. Dieterich μετάφρασε Γερμανικὰ τὸ «Θάνατο τοῦ Παλτκαριοῦ» τοῦ Παλαμᾶ καὶ τὸν «Πράσινο βιρὸ» τοῦ Μήτση Καλαμᾶ, ποὺ τυπώθηκε πέρσι στὸ «Νουμᾶ». Τὰ δυὸ αὐτὰ Ρωμαΐικα δηγήματα, μαζὶ μὲ ἄλλα δηγήματα Ρουμάνικα καὶ Σερβικά, τάβγαλε σὲ βιβλίο.

— Ὁ συνεργάτης μας Μιχάλης Λυκιαρδόπουλος μετάφρασε Ρούσσικα ἀπὸ τὸ ἐγγλέζικο χερόγραφο ἕνα ἀνέκδοτο δρᾶμα τοῦ 'Οσκὰρ Οὐάϊλδ «Μιὰ Φλωρεντινὴ τραγωδία». Ἡ μετάφραση τοῦ Λυκιαρδόπουλου βγῆκε σὲ ὄμορφο βιβλιαράκι.

— «*Δίδυμος ὁ Χαλκέντερος*» τιτλοφορεῖται ὁ μπάρμπα Μιστριώτης ἀπὸ τὸ «Μωριὰ» τῆς Τρίπολης. Τώρα γιατὶ εἶναι *Δίδυμος* καὶ γιατὶ *Χαλκέντερος*, διαβάστε τὸ «Μωριὰ» (14 τοῦ 'Οχτώβρη, σελ. 2) νὰν τὸ βρῆτε. 'Εμεῖς τονὲ διαβάσαμε καὶ δὲν τὸ βρήκαμε.

— Ἡ «'Εστία» τῆς περασμένης Τετράδης μᾶς ἀνάγγειλε κακαρίζοντας πὼς πλούτισε τὴ *λεξιλογία* (;) μὲ μιὰ καινούρια λέξη, τὴν *ὁμοφυλοφιλία*, νόστιμη καὶ μακριὰ σὰ μακαρόνι Ναπολιτάνικο. Ὁ κ. Μελαχρινὸς δὲ διαμαρτυρήθηκε ἀκόμα.

ΧΩΡΙΣ ΓΡΑΜΜΑΤΟΣΗΜΟ

Στὸν *Κριτικὸ* τοῦ *Νουμᾶ*. Ἔχεις δίκιο, μεγάλο δίκιο. Θὰ φροντίσουμε νὰ μὴν ξαναγίνει —κ. *Κ. Καμ.* Σ' εὐχαριστοῦμε. Κεῖνο ὅμως τὸ 'ρχέται, δὲ 'ρχέται καθόλου, ἔτσι καθώς εἶναι κοταρισμένο στὴν ἀρχὴ ἀρχὴ τοῦ στίχου. Τἄλλα, πολὺ καλά.

ΣΥΝΟΠΤΙΚΗ ΚΑΤΑΣΤΑΣΙΣ
ΤΗΣ ΕΘΝΙΚΗΣ ΤΡΑΠΕΖΗΣ ΤΗΣ ΕΛΛΑΔΟΣ
ΚΑΤΑ ΤΗΝ 30 ΣΕΠΤΕΜΒΡΙΟΥ 1907

ΕΝΕΡΓΗΤΙΚΟΝ

			30 Σεπτεμβρίου 1907	31 Αὐγούστου 1907
Ταμεῖον	Εἰς μεταλλικὸν	Δρ.	4,416,939 21	3,939,294.74
	Εἰς Τραπεζικὰ γραμμάτια 'Ιονικῆς Τραπέζης	»	252,105.—	364,860.—
	Εἰς κερματικὰ γραμμάτια δίδραχμα καὶ μονόδραχμα	»	1,917,529.—	1,859,604.—
'Εξωτερικοὶ λ)σμοί.	'Αντίτιμον μεταλλικοῦ εἰς τὸ 'Εξωτερικὸν	»	39,551,657.42	39,285,817.29
	Προϊὸν εκδοθέντ. 'Εθν. Δαν. εἰς γρ. 'Ελλ. Σιδ. 4% τοῦ 1902	»	8,837,454.25	9,427,732.25
Δάνειον πρὸς τὴν 'Ελληνικὴν Κυβέρνησιν ἐπὶ ἀναγ. κυκλοφ. Τραπ. Γραμμ.		»	64,778,575.42	64,778,575.42
» πρὸς τὴν 'Ελληνικὴν Κυβέρνησιν διδράχμων καὶ μονοδράχμων.		»	10,500,000.—	10,500,000.—
'Ομολογίαι ἐθνικῶν δανείων	Εἰς χρυσὸν Δρ. 24,709,759.10			
	Εἰς Τραπ. Γραμμάτια » 28,025,027.50	»	52,734,730.60	52,735,902.60
'Εθνικὸν «Γεωργικὸν Θεσσαλικὸν» Δάνειον		»	777,112.45	777,112.45
Ἐντοκα γραμμάτια 'Ελληνικοῦ Δημοσίου εἰς τραπ. γραμμάτια		»	2,810,666.66	2,810,666.66
Προεξοφλήσεις		»	24,469,864.70	25,405,613.31
Καθυστερήσεις προεξοφλήσεων		»	3,139,184.23	2,981,247.73
Δάνεια καὶ ἀνοικτοὶ λ)σμοὶ ἐπὶ ἐνεχύρῳ χρηματογράφων.		»	13,362,446·38	12,794,642.45
Δάνεια ἐπὶ ἐνεχύρῳ ἐμπορευμάτων		»	5,431,587 38	3,982,469.19
Δάνεια καὶ ἀνοικτοὶ λ)σμοὶ ἐπὶ ὑποθήκῃ		»	68,919,282 06	66,233,239.05
Δάνεια εἰς δήμους, λιμένας καὶ λοιπὰ νομικὰ πρόσωπα.		»	46,234,148.55	46,275,091.12
Χορηγήσεις εἰς γεωργοκτηματίας		»	13,835,738.30	14,915,719.55
Καθυστερήσεις χορηγήσεων εἰς γεωργοκτημ.		»	5.153,373.71	4,951,248.58
Μετοχαὶ εἰς ἐγχωρίους ἑταιρείας		»	4,928,757.—	4,928,757.—
Συμμετοχὴ εἰς Τράπεζαν Κρήτης		»	1.500,000.-	1,500,000.—
'Ομολογίαι λαχ. δαν. 'Εθν. Τρ τῆς 'Ελλάδος 2 1/2 % εἰς τρ. γρ.		»	1,489,977.50	1,599,922 50
Τοκομερίδια ἐν γένει		»		185,639.87
Καταστήματα Τραπέζης καὶ κτήματα ἐξ ἀναγκαστικῶν ἐκποιήσεων		»	8,453,440.82	8,370,967.09
'Απαιτήσεις ἐπισφαλεῖς		»	2,953,678.08	2,930,529.68
Ἔξοδα ἐγκαταστάσεως (ἰδίως δαπάνη κατασκευῆς Τραπεζ. Γραμματίων).		»	1,574,296.28	1,571,862.43
Διάφοροι λογαριασμοὶ		»	3,658,600.23	4,227,162.35
Διεθνὴς Οἰκονομικὴ 'Επιτροπὴ λ)σμὸς ὑπηρ. 'Εθν. δαν. εἰς χρυσ.)		»	5,445,303.56	25,778.56
Λογαριασμοὶ τρίτων ἐν τῷ ἐξωτερικῷ		»		
Λ/σμὸς ἐξαγορᾶς συμμετοχῆς Κυβερνήσεως εἰς κέρδη Τραπεζ. Γραμματίων		»	1,361,920.—	1,361,920.—
'Εξαγορὰ προνομίου Προνομ. Τραπέζης 'Ηπειροθεσσαλίας		»	880.000.—	880,000.—
Προμήθεια τροφῆς λαχειοφόρου δανείου (εἰς Τραπεζικὰ Γραμμάτια)		»	250,000.—	250,000.—
Διάφορα		»	535,588.74	1,660,894.98
		Δραχ.	400,154,013.50	393,512,300 85

ΠΑΘΗΤΙΚΟΝ

Μετοχικὸν κεφάλαιον.		Δρ.	20,000,000. -	20,000,000.—
Ἀποθεματικὸν κεφάλαιον τακτικὸν καὶ ἔκτακτον		»	13,500,000 -	13,500,000.—
Τραπεζικὰ Γραμμάτια ἐν κυκλοφορίᾳ:		»		
α') διὰ λογαριασμὸν τῆς Κυβερνήσεως.	Δρ. 64,778,575,42			
β') » » τῆς 'Εθνικῆς Τραπέζης.	» 63,733,780.76	»	123,512,346.18	123,434,863.62
Κερματικὰ γραμμάτια δίδραχμα καὶ μονόδραχμα		»	10,500,000 —	10,500,000.—
Καταθέσεις ἄνευ τόκου εἰς μετοχλικὸν		»	9,535,411.96	10,381,178.22
Καταθέσεις ἄτοκοι		»	15,841,411.96	20,364,455.55
'Επιταγαὶ πληρωτέαι		»	1,261,584.83	964,572.88
Μερίσματα πληρωτέα		»	399,930.—	560,005.—
Καταθέσεις Δημοσίου πρὸς χορήγησιν δανείων κατὰ τὸν ΒΦΜ' Νόμον		»		
Διεθν. Οἰκονομ. 'Επιτροπὴ λ)σμὸς καταθ. ἐκ δημ. ὑπεγγ. προσόδων.	Εἰς χρυσὸν Δρ. 897,891,17 Εἰς τρ.γρ. » 4.633,956.13	»	3,631,847 40	3,310,266.20
			40.713.97	
'Υπηρεσία 'Εθνικῶν δανείων εἰς τρ. γραμ.		»	368,046.60	419,273.20
Καταθέσεις δημοσίου εἰς χρυσὸν		»	2,768,480.79	1,890,196.98
Καταθέσεις Δημοσίου εἰς τραπεζικὰ γραμμάτια κατὰ τὸν Νόμον ,ΒΨΕ'		»	123,803.59	2,017,981.84
Ἔντοκοι κατ θέσεις Δημ. εἰς χρυσ. διὰ τὴν κατασκ. τοῦ Σ.Π.Δ.Σ.		»	8,837,454 25	9,427,732.25
» » » » τρ. γραμμ. » » »		»	113,727.89	90,257.89
Καταθέσεις ἐπὶ τόκῳ		»	102,221,101,53	100,242,384.90
Λαχειοφόρον Δάνειον Τραπέζης 3 % εἰς χρυσὸν		»	43,115,820.—	43,115,820.—
» » » 2 1/2 εἰς τραπεζ. γραμμάτια		»	20,479,200.—	20,479,200.—
'Υπηρεσία Λαχειοφόρου δανείου Τραπέζης 3 % εἰς χρυσὸν		»	1,508,992. -	1,774,136.—
» » » 2 1/2 % εἰς τραπεζ. γραμμάτια		»	107,832.50	114,577.50
Καταθέσεις Ταμιευτηρίου.		»	8,840,255.44	8,867,062.44
Λογαριασμοὶ τρίτων ἐν τῷ ἐξωτερικῷ.		»		452,318.89
Διάφορα		»	6,441,486.15	1,606,017.49
		Δραχ.	400,154,013,50	393,512,300.85

Ἐν 'Αθήναις τῇ 11 'Οκτωβρίου 1907.

Ὁ 'Υποδιευθυντὴς τοῦ Λογιστηρίου
Δ. Α. ΚΑΡΑΤΖΑΣ